

LGD Stowarzyszenie Wzgórze Dalkowskie Lokalna Strategia Rozwoju

ul. Głogowska 10, 67-124 Nowe Miasteczko

Tel. 68 3 888 431, fax.: 68 355 09 98

www.LGD.WzgorzaDalkowskie.pl

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka LGD.....	5
1.1. Nazwa LGD.....	5
1.2. Zwięzły opis obszaru.....	5
1.3. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.....	5
1.4. Opis tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia Leader/osi 4 PO RYBY bądź w przypadku nowej LGD podejmowane przez nią/podmioty ją tworzące działania pozytywnie oddziałujące na dany obszar, w szczególności dotyczące realizacji projektów o zakresie podobnym do realizacji LSR	6
1.5. Opis Struktury Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie	7
1.6. Opis składu organu decyzyjnego wskazujący, że ani władze, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji	7
1.7. Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym oraz wykaz dokumentów regulujących funkcjonowanie	7
ROZDZIAŁ II. Partycypacyjny charakter LSR.....	8
2.1. Opis etapów przygotowania LSR	11
2.2 Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej	13
ROZDZIAŁ III. Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	14
3.1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.....	14
3.2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej branż z potencjałem rozwojowym).....	17
3.3. Opis rynku pracy	20
3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/ rozwój społeczeństwa obywatelskiego.....	21
3.5. Wskazanie problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objęta opieką społeczną).	22
3.6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR	25
ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT	31
ROZDZIAŁ V. Cele i wskaźniki	34
5.1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć	34
5.2. Wykazanie zgodności celów z celami programu	35
5.3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	35
5.4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS	35
5.5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych	37

5.6. Źródła pozyskania danych do pomiaru	37
5.7. Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych.....	37
5.8. Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia	37
5.9. Stan docelowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.....	37
ROZDZIAŁ VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru	49
6.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych.....	49
6.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru	49
6.3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji i zasad oceny	49
6.4. Informacja o realizacji projektów grantowych i/lub operacji własnych.....	50
ROZDZIAŁ VII. Plan działania	51
ROZDZIAŁ VIII. Budżet LSR	53
8.1. Ogólna charakterystyka budżetu w tym wskazanie funduszy FSI stanowiących źródło finansowania LSR w latach 2014 -2020	53
8.2. Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR	53
ROZDZIAŁ IX. Plan komunikacji	53
9.1. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne.....	53
9.2. Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych.	55
9.3. Planowane efekty działań komunikacyjnych	55
ROZDZIAŁ X. Zintegrowanie.....	55
10.1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczegółności strategiami rozwoju województwa/województw.....	55
10.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.....	58
ROZDZIAŁ XI. Monitoring i ewaluacja	60
ROZDZIAŁ XII .Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	61
Załącznik nr 1 do LSR Procedura aktualizacji LSR.....	62
Załącznik nr 2 do LSR Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji.....	63
Załącznik nr 3 do LSR.....	66
Załącznik nr 4a do LSR Budżet	71
Załącznik nr 4b do LSR	71
Załącznik nr 5 do LSR Plan komunikacyjny.....	72

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka LGD

1.1. Nazwa LGD

Stowarzyszenie „Wzgórza Dalkowskie”

1.2. Zwięzły opis obszaru

Obszar Lokalnej Grupy Działania – Wzgórza Dalkowskie obejmuje 13 gmin, w tym 6 gmin położonych jest na terenie woj. dolnośląskiego, a mianowicie **Gminy: Gaworzycy, Grębocice, Jerzmanowa, Radwanice, Żukowice i Polkowice** oraz 7 gmin położonych na terenie woj. lubuskiego tj. **Gminy: Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Kożuchów, Niegostawice, Brzeźnica, Szprotawa, Otyń**.

Zgodnie z podziałem administracyjnym, gminy Gaworzycy, Grębocice, Radwanice i Polkowice należą do powiatu polkowickiego natomiast gminy Żukowice i Jerzmanowa położone są na terenie powiatu głogowskiego. Z kolei z woj. lubuskiego gminy Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Kożuchów i Otyń należą do powiatu nowosolskiego a gminy Niegostawice, Brzeźnica i Szprotawa położone są na terenie powiatu żagańskiego. **Powierzchnia** całkowita obszaru LGD „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich” wynosi 1448 km². Największymi gminami pod względem powierzchni są Szprotawa – 234 km² oraz Kożuchów – 179 km², najmniejszą zaś Bytom Odrzański – 52 km².

LSR LGD Wzgórza Dalkowskie będzie finansowana z PROW 2014-2020 (EFRROW)

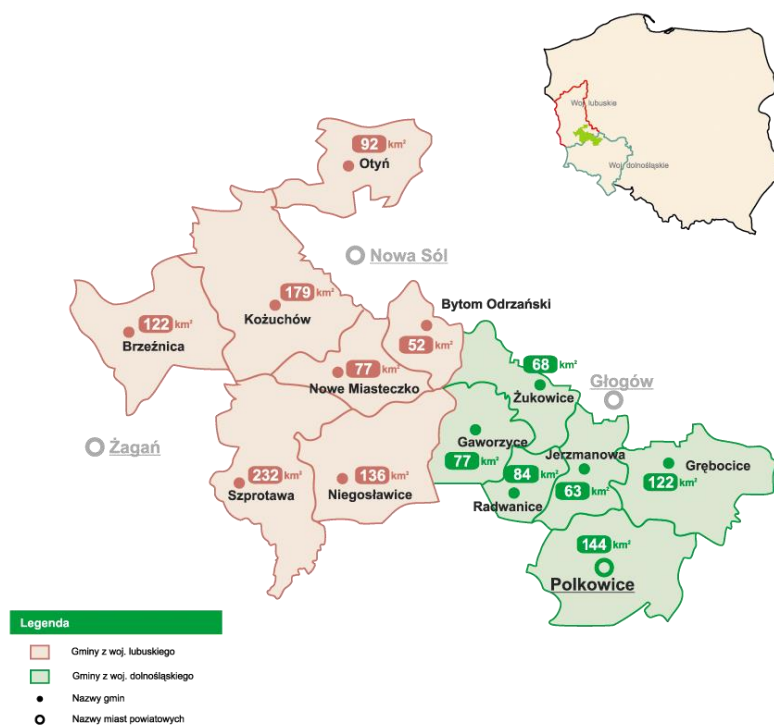
Tabela 1: *Gminy (typ, powierzchnia, liczba ludności) LGD Wzgórza Dalkowskie – stan na 31.12.2013r.*

Gmina	Typ gminy	Powiat	Wojew.	Powierz. w km ²	Liczba ludności	EFSD
Polkowice	wiejska	polkowicki	dolnośląskie	144	4680	EFSD
Grębocice				122	5361	EFSD
Gaworzycy				77	4019	EFSD
Radwanice				84	4680	EFSD
Jerzmanowa		głogowski		63	4597	EFSD
Żukowice				68	3553	EFSD
Bytom Odrzański	miejsko – wiejska	nowosolski	lubuskie	52	5524	EFSD
Nowe Miasteczko				77	5528	EFSD
Kożuchów				179	16312	EFSD
Otyń	wiejska			92	6829	EFSD
Szprotawa	miejsko – wiejska	żagański		232	21722	EFSD
Niegostawice	wiejska			136	4554	EFSD
Brzeźnica				122	3787	EFSD
Razem:				1448	91237	

Obszar LGD graniczy od północy: z gminą Nowogród Bobrzański, wiejską Nowa Sól, Zabór (powiat zielonogórski), Siedlisko (powiat nowosolski), z gminą Kotla, wiejską Głogów, Pęcław (powiat głogowski); od zachodu: z gminą Rudna i wiejską Lubin (powiat lubiński); od południa: z gminą Chocianów, Przemków (powiat polkowicki), z gminą Gromadka, wiejską Bolesławiec (powiat Bolesławiecki); od zachodu: z gminą Małomice, wiejską Żagań (powiat żagański).

Sąsiadujące Lokalne Grupy Działania to: od północy – LGD „Kraina Lasów i Jezior”, LGD „Partnerstwo Doliny Środkowej Odry”, od południa – LGD „Wrzosowa Kraina”, od zachodu – LGD „Bory Dolnośląskie”.

1.3. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR

1.4. Opis tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia Leader/osi 4 PO RYBY bądź w przypadku nowej LGD podejmowane przez nią/podmioty ją tworzące działania pozytywnie oddziałujące na dany obszar, w szczególności dotyczące realizacji projektów o zakresie podobnym do realizacji LSR

LGD Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie zarejestrowane zostało w KRS 29 kwietnia 2015r., z inicjatywy Fundacji Porozumienie Wzgórz Dalkowskich, która to powstała w 2006 roku jako partnerstwo trójsektorowe na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Skupiała wówczas około 100 Partnerów z sektora samorządu, biznesu i organizacji pozarządowych. Zanim jednak Fundacja została Lokalną Grupą Działania działała jako Grupa Partnerska w Sieci Polski Południowo-Zachodniej, gdzie zdobywała pierwsze doświadczenie w prowadzeniu organizacji pozarządowej oraz brała udział we wdrażaniu Pilotażowego Programu Leader + Schemat II, którego Beneficjentem była Gmina Nowe Miasteczko. Fundacja wnosi w nowoutworzone stowarzyszenie swoje doświadczenie w podejściu i realizacji Programu Leader, a także zasoby ludzkie i rzeczowe, tj. zarówno doświadczonych pracowników z co najmniej 5 letnim stażem pracy w NGO oraz we wdrażaniu LSR jak i kompetentnych członków, którzy będą tworzyć Radę Stowarzyszenia zajmującą się oceną projektów. W okresie programowania 2007-2013 Fundacja wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju przy wsparciu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych programów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, w tym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzi, a także Programów Rządowych jak Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Fundusz dla Organizacji Pozarządowych czy Rządowy Program Aktywności Społecznej na rzecz Osób Starszych oraz Programu Działaj Lokalnie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Przez okres swojej działalności Fundacja pozyskała dodatkowo na wdrażanie LSR ponad 15 mln złotych, w tym 5 mln z PROW 2007-2013. Do największych naszych sukcesów należy objęcie wsparciem 12638 osób, udzielenie wsparcia finansowego 234 podmiotom, stworzenie 65 miejsc pracy w tym 8 w ramach PROW 2007-2013, utworzenie Lokalnego Funduszu Grantowego i Stypendialnego, rozwój wolontariatu i aktywizacja środowisk wiejskich, dzięki przeszkoleniu 100 lokalnych Liderów, powołanie i prowadzenie 7 placówek edukacyjnych, w których uczy się około 500 dzieci. W okresie programowania 2014-2020 LGD Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie, będzie kontynuować działania rozpoczęte przez Fundację „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich” w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, wdrażając Lokalną Strategię Rozwoju, ukierunkowaną w większym stopniu na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy na obszarach wiejskich.

1.5. Opis Struktury Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zgromadzenie Członków (57 osób), Zarząd (4 osoby), Komisja Rewizyjna (3 osoby), Rada Projektowa (13 osób).

1. Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia.

57 członków zwyczajnych o tych samych prawach i obowiązkach reprezentujący sektory: publiczny - 13 członków (22,81%), gospodarczy - 10 członków (17,54%), społeczny - 11 członków (19,30%), mieszkańcy - 23 członków (40,35%).

2. Zarząd Stowarzyszenia

4 osobowy organ wykonawczy, wybrany przez Walne Zgromadzenie Członków:

- Prezes Zarządu
- Wiceprezes Zarządu
- 2 Członków Zarządu

3. Komisja Rewizyjna

3 osobowy organ kontrolny nadzoru, wybierany przez Walne Zgromadzenie Członków:

- Przewodniczący
- 2 Członków

4. Rada Projektowa

13 osobowy organ decyzyjny do kompetencji którego należy: ustalanie kwot wsparcia oraz wybór projektów realizowanych w ramach LSR, wybierana przez Walne Zgromadzenie Członków:

- Przewodniczący
- Wiceprzewodniczący
- 11 Członków

5. Biuro Stowarzyszenia

Jednostka organizacyjna: zarządzanie projektami, administracja, księgowość i finanse, doradztwo dla mieszkańców.

1.6. Opis składu organu decyzyjnego wskazujący, że ani władze, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji

Składa się z 13 członków reprezentujący sektory: publiczny 3 osoby (23,08%), gospodarczy 4 osoby (30,76%), społeczny 3 osoby (23,08%), mieszkańcy 3 osoby 23,08%). W składzie Rady Projektowej znajdują się przedsiębiorcy, kobiety, osoby poniżej 35 roku życia oraz osoby powyżej 55 roku życia.

Członkowie Rady Projektowej posiadają doświadczenie zawodowe, udokumentowaną wiedzę z zakresu działań sprzyjających ochronie środowiska oraz doświadczenie w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu grup defaworyzowanych.

1.7. Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym oraz wykaz dokumentów regulujących funkcjonowanie

Podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie zapewnia oddzielenie funkcji decyzyjnej (Rada, Walne Zgromadzenie Członków) od zarządczej (Zarząd Stowarzyszenia). Najważniejsze z punktu widzenia Stowarzyszenia decyzje tj. wybór operacji oraz ustalania kwot wsparcia należą do wyłącznej kompetencji Rady, a inne istotne decyzje jak: uchwalenie głównych kierunków i programu działania Stowarzyszenia, uchwalenie LSR, wybór i odwoływanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej, Rady Projektowej oraz inne kompetencje zgodnie ze Statutem należą do Walnego Zgromadzenia Członków. Natomiast do kompetencji Zarządu należą funkcje organizacyjne i zarządcze Stowarzyszenia. Z kolei organem kontroli jest Komisja Rewizyjna.

Każdy z wymienionych organów posiada swój Regulamin dokładnie opisujący zasady i procedury funkcjonowania. Regulaminy stanowią załączniki do wniosku o wybór LSR, a ich zapisy zapewniają przejrzystość, jawność działania i podejmowania decyzji.

- Statut uchwalany jest przez Walne Zgromadzenie Członków, który określa nazwę, siedzibę i teren działania, cele i sposoby ich realizacji, informacje o członkach stowarzyszenia (m.in. sposób nabycia, przyczyny utraty członkostwa, prawa i obowiązki członka), informacje o władzach (m.in. rodzaje, sposób ich wyboru, kompetencje, tryb pracy), sposób podejmowania decyzji, czyli warunki ważności uchwał, źródła majątku, czyli informacje o tym, skąd stowarzyszenie będzie miało pieniądze na działalność (sposób uzyskiwania środków i płacenia składek członkowskich), sposób

reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, zasady wprowadzania zmian w statucie, sposób rozwiązania się stowarzyszenia. Zmian dokonuje Walne Zgromadzenie Członków na wniosek Zarządu przez 2/3 członków obecnych na Walnym Zgromadzeniu.

- Regulamin Walnego Zgromadzenia Członków uchwalany jest przez Walne Zgromadzenie Członków, który określa organizację, zasady oraz tryb pracy. Zmiany Regulaminu dokonuje Walne Zgromadzenie Członków na wniosek Zarządu lub grupy 5 członków Stowarzyszenia.
- Regulamin Zarządu uchwalany przez Walne Zgromadzenie Członków, który określa organizację wewnętrzną, zasady oraz tryb pracy Zarządu. Zmiany w Regulaminie dokonywane są przez Walne Zgromadzenie Członków na podstawie wniosku składanego przez Zarząd.
- Regulamin Komisji Rewizyjnej uchwalany przez Walne Zgromadzenie Członków, który określa organizację wewnętrzną, zasady oraz tryb pracy Komisji Rewizyjnej. Zmiany Regulaminu dokonuje Walne Zgromadzenie Członków na podstawie wniosku składanego przez Zarząd Stowarzyszenia.
- Regulamin Rady Projektowej uchwalany jest przez Walne Zgromadzenie Członków, który określa organizację wewnętrzną, zasady oraz tryb pracy Rady Projektowej oraz prowadzenie rejestru korzyści członków Rady Projektowej. Aktualizacja Regulaminu dokonywana jest przez Walne Zgromadzenie Członków na podstawie wniosków składanych przez Przewodniczącego Rady Projektowej za pośrednictwem Zarządu.
- Regulamin Biura uchwalany przez Zarząd Stowarzyszenia, w którym określone są zasady funkcjonowania biura, ramowy zakres działania i organizacji Biura, uprawnienia Dyrektora Biura, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji Stowarzyszenia uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników Biura doradztwa. Zmiany w Regulaminie Biura dokonywane są przez Zarząd Stowarzyszenia na podstawie wniosków zgłaszanych przez Dyrektora Biura lub członków Zarządu.

ROZDZIAŁ II. Partycypacyjny charakter LSR

LSR Stowarzyszenia LGD „Wzgórza Dalkowskie” została przygotowana z zastosowaniem zasad włączenia społecznego w tworzenie dokumentu strategicznego. W trakcie prac zastosowano zróżnicowane metody i techniki angażowania mieszkańców do budowy Strategii. Wykorzystane procedury zapewniły najwyższy poziom partycypacji społecznej w podejmowaniu decyzji, co do zawartości Strategii. Współdecydowanie, którym charakteryzował się cały proces tworzenia LSR uznawane jest za ostatni poziom (najwyższy) na drabinie określającej stopień partycypacji społecznej. W literaturze współdecydowanie definiowane jest jako wypracowanie dokumentu na zasadach współpracy wielu stron posiadających różne motywacje i interesy z zastrzeżeniem, że każda ze stron ma realny (nieograniczony przez pozostałe podmioty) wpływ na podejmowane decyzje.

Przedstawiony poniżej schemat zaangażowania społeczności lokalnej w pisanie LSR, pozwolił na zmobilizowanie szerokiego grona mieszkańców reprezentujących wszystkie sektory partnerstwa LGD.

Tabela 2. Harmonogram przeprowadzonych spotkań.

Lp.	Gmina	Miejsce spotkania	Data	Liczba uczestników
1	Gaworzyce	Dom Kultury Jowisz w Gaworzycach	28.07.2015	17
2	Radwanice	Urząd Gminy w Radwanicach	30.07.2015	13
3	Żukowice	Sala wiejska w Nielubi	04.08.2015	12
4	Polkowice	Urząd Gminy w Polkowicach	05.08.2015	19
5	Niegostawice	Urząd Gminy w Niegostawicach	11.08.2015	12
6	Grębobice	Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Grębobicach	11.08.2015	14
7	Jerzmanowa	Urząd Gminy w Jerzmanowej	13.08.2015	8
8	Koźuchów	Urząd Miejski w Koźuchowie	18.08.2015	7

9	Otyń	Urząd Gminy w Otyniu	18.08.2015	8
10	Szprotawa	Urząd Miejski w Szprotawie	19.08.2015	12
11	Brzeźnica	Świetlica wiejska w Jabłonowie	21.08.2015	21
12	Nowe Miasteczko	Centrum Ratownictwa Pożarniczego w Nowym Miasteczku	25.08.2015	14
13	Bytom Odrzański	Urząd Miejski w Bytomiu Odrzańskim	27.08.2015	16

W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele różnych sektorów. Byli to: mieszkańcy, sołtysi, wójtowie, osoby prowadzące działalność gospodarczą, członkowie grup nieformalnych oraz stowarzyszeń. Wszyscy czynnie brali udział w dyskusjach i chętnie dzielili się swoimi spostrzeżeniami. Każdy uczestnik spotkania przedstawiał własne pomysły na rozwój swojej gminy i proponował działania, które mogłyby wpłynąć na poprawę jakości życia na wsi.

Dzięki zastosowaniu wielu metod i technik, mieszkańcy z powodzeniem mogli dopasować formę włączenia się w opracowywanie LSR do swoich oczekiwań i preferencji. Wynikiem tego, w proces budowy dokumentu strategicznego udało się również włączyć osoby defaworyzowane, do których należą bezrobotni, a w tym, w szczególności osoby młode do 35 roku życia oraz osoby 50+.

Zastosowane metody włączenia społeczności lokalnej do budowy LSR Wzgórz Dalkowskich zostały przygotowane po uprzedniej analizie społeczności lokalnej pod względem jej składu, rozpoznania głównych aktorów oraz doboru właściwych technik komunikacyjnych.

Podczas spotkań ze społecznością lokalną dokonano również analizy skuteczności dotychczasowych programów mających na celu pomoc grupom defaworyzowanym, aby uniknąć błędów już na etapie planowania działań skierowanych do tych grup społecznych. Podczas spotkań mieszkańcy obszaru LGD „Wzgórz Dalkowskie” wskazali, że grupami, którym w okresie programowania 2014-2020 należy udzielić największego wsparcia, są osoby defaworyzowane, których zaliczyć można osoby pozostające bez pracy do 35 roku życia oraz 50+. W związku z powyższym priorytetem w najbliższych latach dla LGD będzie kształtowanie postaw przedsiębiorczości wśród młodzieży, przygotowanie jej do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz wzmocnienie kapitału społecznego oraz stymulowanie ich do zakładania działalności gospodarczej. Dzięki poznaniu problemów i potrzeb mieszkańców, wiemy jakie działania podejmować w celu odpowiedzi na ich realne potrzeby. Lokalna społeczność dzięki spotkaniom uzyskała większą świadomość oraz poczucie bycia potrzebnym i współodpowiedzialnym za działania realizowane na obszarze ich zamieszkania.

Na każdym kluczowym etapie prac nad opracowywaniem LSR zostały zastosowane **co najmniej 6 metod partycypacji społecznej, co stanowi spełnienie kryterium strategicznego**. W poszczególnych częściach strategii w odpowiednich rozdziałach przedstawione zostały skutki i wyniki zastosowanych metod.

Zastosowano następujące metody i technik włączenia społeczności lokalnej do budowy Strategii LSR Wzgórz Dalkowskich.

Tabela 3. Metody i techniki wykorzystywane w procesie uspołeczniania budowy LSR oraz wdrażania dokumentu strategicznego (źródło: opracowanie własne LGD Wzgórz Dalkowskie)

METODA	OPIS METODY
Ankieta Internetowa	W ramach badań ankietowych mieszkańcy mogli wyrazić swoje zdanie na temat problemów, celów, wskaźników, działań, a także planu komunikacyjnego oraz monitoringu i ewaluacji LSR. Dzięki zastosowaniu narzędzi Internetowych, ułatwiona została możliwość włączenia się mieszkańców w pisanie LSR 2014-2020. Ankiety realizowano na poszczególnych etapach pisania LSR i zamieszczone były na stronie LGD. Informacje o ankietach były natomiast dystrybuowane drogą telefoniczną, poprzez bezpośrednie kontakty z mieszkańcami i przedstawicielami różnych instytucji i organizacji, a także poprzez strony Internetowe poszczególnych Urzędów Gmin.

Organizacja otwartych spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami (warsztaty partycypacyjne)	W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono po jednym spotkaniu w każdej gminie wchodzącej w skład LGD. Łącznie przeprowadzono 13 spotkań z mieszkańcami. W spotkaniach brali udział przedstawiciele wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykli” mieszkańcy. Dzięki kolejnym zadaniom (burza mózgów, hierarchizacja, narzędzia diagnostyczne w formie tabeli) udało się zebrać szereg informacji niezbędnych do opracowania LSR. Konsultacje były przeprowadzone w ten sposób, aby każda osoba z terenu LGD mogła wziąć w nich udział, dlatego odbywały się w każdej gminie, w różne dni tygodnia oraz o różnych porach. O konsultacjach mieszkańcy byli informowani poprzez ogłoszenia na stronach Internetowych, Urzędów Gmin, a także telefonicznie i metodą bezpośrednich kontaktów przez członków i pracowników LGD.
Fiszki projektowe	W ramach włączenia jak najszerzego grona aktorów do opracowywania LSR, instytucje JST, NGO, a także samorządy i przedsiębiorcy (obecni i potencjalni), a także osoby defaworyzowane miały możliwość zgłaszania fiszek do biura LGD (w formie papierowej bądź elektronicznej), na których mogli opisywać problemy gminy, potrzeby oraz działania, które chcieliby podjąć w przyszłości. Dzięki temu zebrano ważne dane wskazujące, jakie działania w ramach LSR będą chętnie podejmowane przez beneficjentów. Zastosowanie metody nastawione było głównie na organizacje formalne, ale z możliwości ich składania skorzystały także osoby indywidualne (mieszkańcy), oraz grupy nieformalne (np. KGW). Fiszki i informacje na temat możliwości ich składania dostępne były w biurze LGD. Dodatkowo, pracownicy LGD informowali i zachęcali do ich składania na spotkaniach oraz telefonicznie.
Konsultacje online	Konsultacje były przeprowadzone po wypracowaniu kolejnych elementów LSR, tak, aby przedostatnia wersja wypracowana na podstawie zebranych danych z innych metod konsultacyjnych oraz pracy eksperckiej, była również poddana ocenie przed złożeniem LSR w konkursie na jej wybór. Dzięki temu, możliwe było zebranie uwag do dokumentów już opracowanych i stworzenie w pełni uspołecznionej Strategii.
Wywiady indywidualne (IDI)	W ramach zbierania informacji na temat obszaru LGD przeprowadzono również wywiady indywidualne z pracownikami biura LGD. W ramach wywiadu udało się zebrać informacje na temat wdrażania LSR 2009-2013 i wyciągnąć konstruktywne wnioski na przyszłość. Dodatkowo, należy wskazać, że pracownicy LGD są również mieszkańcami gmin wchodzących w skład obszaru LGD posiadającymi jednak wyjątkową wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich. Wywiady należy, zatem potraktować zarówno, jako wywiady eksperckie jak i ze „zwykłym” mieszkańcem dobrze orientującym się w otoczeniu lokalnym.
Wywiady grupowe (FGI)	Tak jak w przypadku wywiadów indywidualnych, tak i tutaj wywiady przeprowadzone były ze specyficzną grupą mieszkańców gmin wchodzących w skład obszaru LGD, mianowicie z członkami Zarządu, Komisji Rewizyjnej. W ramach wywiadów zebrano pogłębione informacje na temat obszaru, działalności LGD, a także wypracowano szereg informacji dotyczących kolejnych rozdziałów LSR 2014-2020. Należy uznać, że spotkania miały charakter ekspercki, ale z udziałem mieszkańców.

Ponadto należy zaznaczyć, że przez cały okres wsparcia przygotowawczego otwarte było biuro LGD. Dzięki temu, przez cały okres tworzenia dokumentu strategicznego osoby, które chciały skorzystać z pomocy, uzyskać informacje lub wziąć udział w tworzeniu LSR w inny sposób, mogły to uczynić za pośrednictwem telefonu, maila i/lub wizytując siedzibę LGD. Dzięki temu, zainteresowane strony mogły z powodzeniem wybrać jak najbardziej optymalną dla siebie metodę zaangażowania się w pisanie LSR 2014-2020.

2.1. Opis etapów przygotowania LSR

Tabela nr 4. (źródło: opracowanie własne LGD Wzgórza Dalkowskie)

ETAP	RODZAJ PODJĘTYCH DZIAŁAŃ	OPIS PODJĘTYCH DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA
Diagnoza i analiza SWOT	a) organizacja otwartych spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami - warsztaty partycypacyjne b) ankieta internetowa c) IDI d) FGI e) fiszki projektowe f) konsultacje online	W ramach diagnozy i analizy SWOT zebrano informacje poprzez zastosowanie wielu metod i technik. Dzięki temu uwzględniono zdanie wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykłych mieszkańców” i osób defaworyzowanych. W pierwszej kolejności rozesłano ankietę internetową do potencjalnych respondentów oraz zamieszczono ją na stronie internetowej www.lgd.wzgorzadalkowskie.pl. Następnie przeprowadzono warsztatowe spotkania konsultacyjne z mieszkańcami w 13 gminach, wywiady IDI i FGI. W dalszej kolejności rozesłano fiszki projektowe do JST, NGO i biznesu. Ostatnim etapem były konsultacje online i kolejne spotkanie ekspertów.	a) sektor gospodarczy b) sektor publiczny c) sektor społeczny d) mieszkańcy obszaru LGD e) reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz wiek, ludzie młodzi do 35 roku życia oraz 50+ pozostający bez pracy a w szczególności w woj. lubuskim
Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	a) organizacja otwartych spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami - warsztaty partycypacyjne b) ankieta internetowa c) IDI d) FGI e) fiszki projektowe f) konsultacje online	W ramach określenia celów i wskaźników i opracowania planu działania zebrano informacje poprzez zastosowanie wielu metod i technik. Dzięki temu uwzględniono zdanie wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykłych mieszkańców” i osób defaworyzowanych. W pierwszej kolejności przeprowadzono spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, wywiady IDI i FGI. W dalszej kolejności przeprowadzono warsztaty partycypacyjne (tutaj wykorzystano technikę przekształcania drzewa problemów w drzewo celów. Zgodnie z podręcznikiem dla LGD w zakresie opracowania LSR na lata 2014-2020, przygotowano tabele dla uczestników spotkań, przygotowano pierwsze spotkanie ekspertów, oraz rozesłano fiszki projektowe i ankietę Internetową. Ostatnim etapem były konsultacje online i kolejne spotkanie eksperckie.	a) sektor gospodarczy b) sektor publiczny c) sektor społeczny d) mieszkańcy obszaru LGD e) reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz wiek oraz ludzie młodzi do 35 roku życia oraz 50+ pozostający bez pracy, a w szczególności w woj. lubuskim

Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	a) spotkania konsultacyjne-warsztaty partycypacyjne, b) ankieta Internetowa c) spotkanie ekspertów d) konsultacje online e) FISZKI	W pierwszej kolejności przeprowadzono spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, w ramach których udało się otrzymać opinie mieszkańców na temat zasad sprawiedliwej oceny i wyboru operacji. Na spotkaniach obecni byli przedstawiciele wszystkich sektorów partnerstwa LGD. Należy również zaznaczyć, że wśród uczestników były osoby, które składały wnioski w minionym okresie programowania, co pozwoliło na przeprowadzenie konstruktywnej dyskusji na temat wad i zalet zasad i kryteriów w minionym okresie programowania. W tym samym okresie przeprowadzono ankietę Internetową, w której mieszkańcy mogli zaproponować własne zasady i kryteria oceny. Zebrane w ten sposób dane zostały opracowane i omówione na spotkaniu ekspertów.	a) sektor gospodarczy b) sektor publiczny c) sektor społeczny d) mieszkańcy obszaru LGD e) reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz wiek oraz ludzie młodzi do 35 roku życia oraz 50+ pozostający bez pracy a w szczególności w woj. lubuskim
Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	a) spotkania konsultacyjne z mieszkańcami b) ankieta Internetowa c) spotkania ekspertów d) konsultacje online	W ramach podjętych działań wykorzystano szereg metod angażowania społeczności lokalnej. W pierwszej kolejności przeprowadzono spotkania konsultacyjne, na których uczestnicy mogli określić sposób i zakres swojego zaangażowania w monitorowanie i ewaluację wdrażanej LSR. Mieszkańcy nieobecni na spotkaniach, mogli ponadto wziąć udział w ankiecie Internetowej, gdzie również znalazły się kwestie dotyczące tej części partycypacyjnego charakteru LSR. Ostatnim etapem prac nad określeniem zasad monitorowania i ewaluacji były spotkanie ekspertów oraz konsultacje online wypracowanego dokumentu zamieszczonego na stronach LGD.	a) sektor gospodarczy b) sektor publiczny c) sektor społeczny d) wszyscy mieszkańcy e) grupy defaworyzowane: osoby starsze, osoby wykluczone ze względu na rynek pracy oraz ludzie młodzi do 35 roku życia oraz 50+ pozostający bez pracy a w szczególności w woj. lubuskim
Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	a) wywiady indywidualne c) ankiety Internetowe d) spotkania konsultacyjne	Głównymi metodami, jakie zostały wykorzystane przy opracowaniu planu komunikacyjnego były kolejno: wywiady indywidualne, w ramach których zebrano wiedzę na temat doświadczeń LGD realizacji działań komunikacyjnych w latach 2009-2013; ankiety internetowe na temat potrzeb mieszkańców oraz spotkania konsultacyjne.	a) sektor gospodarczy b) sektor publiczny c) sektor społeczny d) wszyscy mieszkańcy e) grupy defaworyzowane: osoby starsze, osoby wykluczone ze względu na rynek pracy oraz

			ludzie młodzi do 35 roku życia pozostający bez pracy a w szczególności w woj. lubuskim
--	--	--	--

Uwzględniono wyniki badań własnych i ewaluacji na podstawie:

- a) 13 spotkań ze społecznością lokalną LGD, w których wzięły udział 173 osoby;
- b) Ankiety internetowej, którą wypełniło 100 ankietowanych;
- c) Fiszki projektowych, których do Stowarzyszenia wpłynęło 20 szt.;
- d) 25 konsultacji;
- e) 21 indywidualnych wywiadów;
- f) 7 wywiadów grupowych.

Po przeprowadzonych badaniach i analizach sformułowano następujące wnioski:

- a) ze względu na stosunkowo wysokie bezrobocie niezbędne jest pobudzanie przedsiębiorczości poprzez rozwój istniejących przedsiębiorstw i utworzenie nowych miejsc pracy (np. grupa docelowa – przedsiębiorcy);
- b) ze względu na brak miejsc pracy i niskie dochody mieszkańców wsi oraz zagrożenie ubóstwem konieczne jest tworzenie miejsc pracy poprzez działania polegające na zakładaniu działalności gospodarczej – grupa docelowa to osoby fizyczne (zwłaszcza osoby defaworyzowane pod kątem dostępu do rynku pracy);
- c) ze względu na potrzebę rozwoju turystyki, jako jednego z głównych kierunków rozwoju gmin wchodzących w skład LGD konieczne jest wykorzystanie potencjału regionu tworzenie sieci podmiotów współpracujących w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej – grupa docelowa: JST, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe;
- d) ze względu na słabo rozwinięty kapitał społeczny w gminach należących do LGD należy prowadzić działania wzmacniające potencjał organizacji pozarządowych oraz aktywność lokalnej społeczności, w szczególności skierowane do osób pozostających bez pracy do 35 roku życia oraz 50+, a także te mające na celu zachowanie dziedzictwa lokalnego – grupa docelowa: organizacje pozarządowe, mieszkańcy, osoby defaworyzowane pod kątem dostępu do rynku pracy, osoby zagrożone wykluczeniem;
- e) ze względu na ograniczony dostęp mieszkańców wsi do usług publicznych, głównie społecznych, kulturalnych i edukacyjnych należy zadbać o rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury (turystycznej lub rekreacyjnej, kulturalnej, drogowej gwarantującej spójność terytorialną oraz gwarantującą poprawę dostępu do instytucji pożytku publicznego - grupa docelowa: jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, mieszkańcy, osoby defaworyzowane pod kątem dostępu do rynku pracy, osoby zagrożone wykluczeniem;
- f) zagospodarowanie przestrzeni publicznej.

Strategia została opracowana przy udziale różnych grup społecznych angażujących sektor społeczny, publiczny i gospodarczy. Nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny, a jedynie przez LGD Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie.

2.2 Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej

Do przygotowania LSR wykorzystano raport ewaluacyjny, dane dostępne na stronie GUS, informacje uzyskane od Urzędów Gmin za pomocą specjalnie do tego celu przygotowanej ankiety, informacje uzyskane podczas spotkań otwartych z mieszkańcami, informacje uzyskane od mieszkańców dzięki wypełnionej przez nich ankiecie, informacje zebrane podczas konsultacji na Walnym Zgromadzeniu Członków Stowarzyszenia oraz dzięki uwagom zgłoszonym podczas konsultacji społecznych.

Szerszy opis planowanych działań i kampanii mających na celu włączenie społeczności lokalnej, jej animację oraz większe upodmiotowienie znajduje się w rozdziale Plan komunikacyjny niniejszej Strategii.

Warto jednak wskazać, że LGD „Wzgórza Dalkowskie” przez cały okres wdrażania LSR 2014-2020 będzie podejmowało działania mające na celu:

- a) podniesienie jakości realizowanych operacji i składanych wniosków,

- b) pomoc osobom, które z różnych przyczyn nie są w stanie samodzielnie starać się o wsparcie z wdrażania LSR i/lub innych konkursów,
- c) bieżącą analizę, identyfikację oraz motywowanie środowisk, które potencjalnie mogą być zainteresowane realizacją operacji z zakresu rozwoju lokalnego, a z jakichś względów tego nie robią,
- d) aktywizację mieszkańców do włączenia się w szeroko rozumiany rozwój lokalny.

Powyższe działania będą realizowane poprzez:

- a) bieżący monitoring i analizę osób, które składają wnioski, uczestniczą w doradztwie i/lub są zainteresowane wdrażaniem LSR – na podstawie prowadzonego monitoringu możliwe będzie rozpoznanie osób i grup, które nie włączają się we wdrażanie LSR i planowanie działań aktywizacyjnych,
- b) prowadzenie stałego doradztwa w biurze LGD,
- c) prowadzenie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów i spotkań informacyjnych na temat wdrażania LSR, naborów, wniosków oraz realizowanych operacji,
- d) organizowanie spotkań dla lokalnych liderów (networking, coaching),
- e) zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD, fanpage LGD, informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD.

ROZDZIAŁ III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

3.1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

Biorąc pod uwagę wykorzystane elementy, opisane w poprzednim rozdziale, które posłużyły do opracowania LSR, wyróżniono następujące grupy odbiorców:

- a) mieszkańcy,
- b) osoby fizyczne,
- c) organizacje pozarządowe,
- d) przedsiębiorcy,
- e) jednostki samorządu terytorialnego,
- f) grupy defaworyzowane pod kątem dostępu do rynku pracy,
- g) osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w tym długotrwale bezrobotne, osoby młode do 35 roku życia, które nie rozpoczęły zatrudnienia.

Obszar 13 gmin, stanowiących w perspektywie finansowej 2014-2020 LGD Wzgórza Dalkowskie, w 2013r. zamieszkiwało 91237 osób. W stosunku do 2006 r. liczba ta zwiększyła się o ponad 3908 mieszkańców. Największa dynamika zmian w rozmieszczeniu ludności obserwowana jest w otoczeniu większych miast, tj. Polkowice i Głogów, co związane jest przede wszystkim z postępującymi procesami suburbanizacyjnymi.

Potencjał demograficzny na przestrzeni analizowanego okresu 2006 - 2013 ulega korzystnym zmianom. Liczba mieszkańców obszaru Wzgórz Dalkowskich ma tendencję wzrostową zarówno ze względów ekonomiczno – gospodarczych, jak również rozszerzeniu działalności Lokalnej Grupy Działania. Lokalna Grupa Działania była i jest ciągle otwarta na nowe osoby i instytucje, które chcą włączyć się w proces realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na obszarze Wzgórz Dalkowskich czego przykładem jest poszerzenie obszaru swojego działania o teren gminy Otyń.

Na przestrzeni 8 lat, analizowanego obszaru nastąpił wzrost ludności na terenie 12 gmin. Największy w gminie Jerzmanowa +1298 osób oraz w gminie wiejskiej Polkowice +889. Spadek nastąpił jedynie w gminie Niegostawice o 107 osób oraz Szprotawa jedynie o 1 osobę.

Ogółem populacja gmin LGD w ostatnich latach zwiększyła się o 3908 mieszkańców.

Tabela nr 5. Liczba ludności obszaru LGD Wzgórza Dalkowskie w latach 2006-2013 wg faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2013)

Gmina	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zmiana w stosunku do 2006 r.
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Polkowice	3791	3903	3957	4080	4304	4458	4571	4680	+889
Grębocice	5294	5314	5304	5309	5303	5301	5336	5361	+67
Gaworzyce	3864	3884	3897	3900	3930	3965	3960	4019	+155
Jerzmanowa	3299	3522	3727	3857	4148	4319	4449	4597	+1298
Radwanice	4434	4510	4561	4576	4623	4642	4646	4680	+246
Żukowice	3517	3534	3519	3511	3626	3608	3587	3553	+36
Bytom Odrzański	5362	5404	5428	5476	5508	5511	5555	5524	+162
Nowe Miasteczko	5501	5542	5529	5521	5582	5581	5552	5528	+27
Koźuchów	15974	15950	15983	16009	16419	16435	16325	16312	+338
Otyń	6190	6247	6360	6447	6614	6663	6735	6829	+639
Szprotawa	21723	21668	21606	21569	21979	21862	21823	21722	-1
Niegostawice	4661	4677	4673	4684	4669	4650	4598	4554	-107
Brzeźnica	3719	3700	3723	3722	3856	3823	3804	3878	+159
RAZEM LGD	87329	87855	88267	88661	90561	90818	90941	91237	+3908

Obszar realizacji LSR obejmuje liczbę mieszkańców większą niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR w latach 2007 – 2013 w województwie, w którym LSR ubiega się o wybór. KRYTERIUM STRATEGICZNE 1.1 pkt. 3.

Porównanie danych z lat 2006-2013 pokazuje wyraźną tendencję znacznego wzrostu ludności w gminach otaczających miasto Głogów i Polkowice. Jest to wynikiem suburbanizacji czyli rozwoju infrastruktury (zabudowy mieszkaniowej, punktów handlowo-usługowych czy połączeń komunikacyjnych) na obszarach podmiejskich oraz tworzenie się tzw. miast-sypialni, których mieszkańcy dojeżdżają do pracy w centrum miasta. Znaczny spadek liczby ludności odnotowała gmina Niegostawice, która jest typowo rolniczą gminą, na terenie której brak perspektyw zawodowych.

Wzrastająca szybko liczba ludności w gminach leżących w bezpośredniej bliskości miast i obszarów z dużym potencjałem gospodarczym, spowodowana osiedlaniem się na tym terenie nowych mieszkańców, niesie za sobą szereg wyzwań wykazywanych podczas spotkań ze społecznością lokalną. Są to następujące kwestie:

- Położenie w obrębie ważnego centrum komunikacyjnego i gospodarczego – Legnicy, Polkowic, Głogowa, Wrocławia, Nowej Soli i Zielonej Góry;
- Zasoby naturalne eksploatowane przez KGHM;

W latach 2006-2013 spośród badanych 13 gmin należących do obszaru LGD 6 gmin wykazuje ujemny przyrost naturalny. Są to gminy Koźuchów, Brzeźnica, Niegostawice, Szprotawa, Żukowice oraz Gaworzyce. W 2013r. 6 gmin tj. Nowe Miasteczko, Otyń, Jerzmanowa, Grębocice, Polkowice i Radwanice osiągnęły dodatni przyrost naturalny. Gmina Bytom Odrzański znajduje się na poziomie 0, co oznacza, że nie nastąpił ani dodatki ani ujemny przyrost naturalny. Wskaźnik przyrostu naturalnego na obszarze Partnerstwa, który kształtuje się na poziomie 0,8 jest wyższy niż w Polsce, które stanowi -0,5 i województwie lubuskim, które jest na poziomie -0,3 oraz w woj. dolnośląskim stanowiącym -1,6, które w tym okresie odnotowały ujemny przyrost naturalny. Wynika to z faktu, iż w gminach na obszarze Zagłębia Miedziowego, a w szczególności Jerzmanowa i Polkowice osiedla się duża ilość ludzi młodych i to te gminy wpływają na wyższy niż w województwie i Polsce przyrost naturalny.

Tabela nr 6. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2006-2013

Jednostka terytorialna	przyrost naturalny na 1000 ludności							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	-	-	-	-	-	-	-	-
Bytom Odrzański	3.3	2.8	5.5	3.4	3.8	0.5	0.7	0.0
Koźuchów	1.1	2.9	0.9	2.7	2.7	1.0	-2.2	-2.9
Nowe Miasteczko	-0.2	3.2	0.9	4.3	2.3	4.1	0.7	0.2
Otyń	4.2	3.1	8.3	3.3	5.8	2.1	4.3	4.0
Brzeźnica	1.3	0.0	4.8	-2.6	5.7	-2.1	6.0	-1.3
Niegosławice	0.2	1.5	0.8	3.4	1.9	2.8	1.1	-6.1
Szprotawa	1.3	2.1	2.3	1.2	0.7	-1.2	-0.2	-2.5
Jerzmanowa	2.5	0.6	5.9	9.1	3.7	6.2	6.1	5.8
Żukowice	1.4	0.9	2.0	4.6	0.0	-1.1	1.7	-3.9
Gaworzyce	1.6	4.1	2.8	4.9	3.8	1.5	2.0	-0.8
Grębocice	0.8	1.9	0.7	1.9	-0.9	1.5	-0.2	0.9
Polkowice - obszar wiejski	1.3	0.8	2.8	4.3	0.7	3.6	1.1	2.0
Radwanice	4.8	7.2	6.2	8.5	3.7	0.9	2.2	5.4

Na stan ludności bezpośredni wpływ ma saldo migracji i przyrost naturalny. W sześciu gminach LGD w roku 2013: Jerzmanowa (+129), Otyń (+61), Polkowice (+59), Gaworzyce (+36), Radwanice (+ 17), Grębocice (+2), saldo migracji wewnętrznych jest dodatnie, a ujemne w pozostałych gminach LGD tj. Szprotawa (-71), Nowe Miasteczko (-45), Koźuchów (-27) Niegosławice (-19), Żukowice (-13). W Gminie Bytom Odrzański nie odnotowano ani migracji dodatniej ani ujemnej. Saldo migracji w ruchu zagranicznym jest ujemne w gminach Bytom Odrzański (-14), Szprotawa (-6) oraz Koźuchów (-4), we wszystkich pozostałych gminach, za wyjątkiem gminy Jerzmanowa (+2), wskaźnik wynosi 0 i 1.

Tabela nr 7. Saldo migracji wewnętrznych w latach 2006-2013.

Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych							
	ogółem							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Bytom Odrzański	-29	25	7	1	21	0	9	0
Koźuchów	-16	-22	20	-19	3	7	-4	-27
Nowe Miasteczko	10	-2	-36	-30	7	-25	-18	-45
Otyń	61	55	76	70	36	32	39	61
Brzeźnica	-37	-39	4	4	3	-26	-16	-21
Niegosławice	-13	-4	-1	-3	-34	-31	-36	-19
Szprotawa	-147	-37	-97	-93	-12	-85	-76	-71
Jerzmanowa	141	219	177	116	82	144	143	129
Żukowice	-11	-4	-11	-1	25	-14	-4	-13
Gaworzyce	26	6	6	-11	-22	28	-15	36
Grębocice	6	26	-12	-8	-14	-10	19	2
Polkowice - obszar wiejski	50	98	25	117	118	137	115	59
Radwanice	15	49	26	-5	17	13	0	17

Tabela nr 7. Saldo migracji wewnętrznych w latach 2006-2013.

Jednostka terytorialna	saldo migracji zagranicznych							
	ogółem							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Bytom Odrzański	-8	-3	-4	-1	7	0	-1	-14
Koźuchów	-11	-6	-10	-4	2	-8	-9	-4
Nowe Miasteczko	0	1	1	-1	0	1	2	0
Otyń	-7	-1	3	2	1	3	1	2

Brzeźnica	-6	-4	-1	3	2	1	-3	0
Niegosławice	-1	-5	0	-1	0	-1	-1	0
Szprotawa	-7	-6	-1	-16	-9	-6	1	-6
Jerzmanowa	0	0	-2	0	0	1	-3	2
Żukowice	-1	-1	-8	1	0	0	-1	0
Gaworzyce	-2	-4	-1	0	1	1	1	1
Grębocice	-1	-1	-6	0	-1	0	-1	0
Polkowice - obszar wiejski	-6	0	0	0	0	1	2	1
Radwanice	-4	1	0	0	0	2	0	0

Tabela 8. Prognoza liczby ludności z 2012 r. w Polsce, woj. dolnośląskim w powiatach polkowickim i głogowskim oraz w woj. lubuskim, w powiatach nowosolskim i żagańskim

Jednostka terytorialna	prognoza na rok 2015	prognoza na rok 2020	prognoza na rok 2025	prognoza na rok 2030
	osoba	osoba	osoba	osoba
POLSKA	38016143	37829790	37438153	36795930
LUBUSKIE	1010232	1007643	999201	983616
Powiat nowosolski	86119	85352	84119	82269
Powiat żagański	79980	78459	76553	74090
DOLNOŚLĄSKIE	2834997	2799853	2752443	2688280
Powiat głogowski	87566	86907	85552	83417
Powiat polkowicki	61302	61030	60377	59176

Według prognozy z 2012r., liczba ludności zarówno w Polsce, jak i województwach lubuskim i dolnośląskim w kolejnych latach będzie maleć. Zgodnie z opiniami ekspertów, w najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności z obecnej średniej 1,1 w 2010r., po czym w latach 2011-2020 można oczekiwać niewielkiego wzrostu dzietności do wartości około 1,2. Taki poziom dzietności nie zapewnia prostej zastępowalności pokoleń.

3.2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej branż z potencjałem rozwojowym)

Obszar objęty LSR obejmuje 13 gmin: w tym 6 gmin położonych jest na terenie woj. dolnośląskiego, a mianowicie **Gminy: Gaworzyce, Grębocice, Jerzmanowa, Radwanice, Żukowice i Polkowice** oraz 7 gmin położonych na terenie z woj. lubuskiego tj. **Gminy: Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Kożuchów, Niegosławice, Brzeźnica, Szprotawa, Otyń.**

Począwszy od 2006 roku na obszarze LSR widać stały rozwój sektora gospodarczego – każdego roku przybywa podmiotów gospodarczych. Na obszarze Wzgórz Dalkowskich na przestrzeni 8 lat, począwszy od 2006r nastąpił znaczny wzrost wśród podmiotów gospodarki narodowej ogółem o 995 podmiotów. W sektorze prowadzonym przez osoby fizyczne przybyło 700 podmiotów. Podmioty te prowadzą przede wszystkim działalność usługową taką jak, działalność handlową, gastronomiczną, budowlaną, produkcyjną czy też transportową.

Dodatni wzrost zanotowany został również wśród organizacji non profit, przybyło 5 nowych fundacji oraz 105 stowarzyszeń i innych organizacji społecznych. Ujemny współczynnik kształtuje się w sektorze publicznym oraz prywatnym w zakresie prowadzenia spółdzielni. W 2013r. funkcjonowały 299 podmioty publiczne, czyli o 67 mniej niż w 2006r. oraz 58 spółdzielni w 2006r. a w 2013r. było już 55.

Tabela nr 9. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Stan na dzień 31.12.2013r.

Jednostka terytorialna	podmioty gospodarki narodowej ogółem		sektor publiczny - ogółem		sektor prywatny - ogółem		sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	
	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013
	-	-	-	-	-	-	-	-

Bytom Odrzański	324	389	13	15	311	374	248	300
Koźuchów	1090	1258	129	79	961	1179	743	839
Nowe Miasteczko	296	389	23	21	273	368	225	297
Otyń	396	549	12	12	384	537	325	455
Brzeźnica	178	219	11	11	167	208	144	172
Niegosławice	205	232	7	8	198	224	170	191
Szprotawa	2028	2042	119	90	1909	1952	1537	1498
Jerzmanowa	212	381	10	13	202	368	173	326
Żukowice	212	255	8	7	204	248	167	194
Gaworzyce	234	281	10	11	224	270	175	207
Grębocice	221	257	11	10	210	247	162	186
Polkowice - obszar wiejski	238	307	1	7	237	300	177	229
Radwanice	265	335	12	15	253	320	200	252
RAZEM	5899	6894	366	299	5533	6595	4446	5146

Jednostka terytorialna	spółdzielnie		fundacje		stowarzyszenia i organizacje społeczne	
	2006	2013	2006	2013	2006	2013
	-	-	-	-	-	-
Bytom Odrzański	6	5	2	2	10	17
Koźuchów	6	8	0	1	24	42
Nowe Miasteczko	3	3	0	0	8	24
Otyń	3	3	0	0	13	18
Brzeźnica	3	3	0	0	8	10
Niegosławice	2	2	0	0	10	13
Szprotawa	17	14	2	3	31	44
Jerzmanowa	3	3	0	0	8	12
Żukowice	3	3	0	1	10	18
Gaworzyce	1	2	0	1	13	15
Grębocice	6	5	0	0	13	18
Polkowice - obszar wiejski	0	0	0	1	6	24
Radwanice	5	4	0	0	15	19
RAZEM	58	55	4	9	169	274

We wszystkich gminach dominują mikro- i małe przedsiębiorstwa. Na obszarze LGD na koniec 2013r. było zarejestrowanych 6637 mikroprzedsiębiorstwa, 229 małe przedsiębiorstwa, 27 średnich oraz 1 duże zatrudniające powyżej 250 pracowników zarejestrowane w gminie Szprotawa.

Tabela 10. Podmioty gospodarcze w rozbiciu na wielkość przedsiębiorstwa w latach 2006 i 2013

Jednostka terytorialna	ogółem		0 - 9		10 - 49		50 - 249		250 - 999	
	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bytom Odrzański	324	389	310	373	13	14	1	2	0	0
Koźuchów	1090	1258	1047	1218	31	33	10	7	2	0
Nowe Miasteczko	296	389	281	375	15	13	0	1	0	0
Otyń	396	549	371	529	20	17	5	3	0	0
Brzeźnica	178	219	171	211	7	8	0	0	0	0
Niegosławice	205	232	193	221	12	10	0	1	0	0
Szprotawa	2028	2042	1937	1964	76	67	14	10	1	1
Jerzmanowa	212	381	200	367	12	14	0	0	0	0
Żukowice	212	255	200	246	12	9	0	0	0	0
Gaworzyce	234	281	230	274	4	6	0	1	0	0
Grębocice	221	257	211	243	10	14	0	0	0	0
Polkowice	238	307	224	297	11	10	0	0	3	0

obszar wiejski										
Radwanice	265	335	254	319	9	14	2	2	0	0
RAZEM	5899	6894	5629	6637	232	229	32	27	6	1

Tabela nr 11. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD na koniec 2013 na obszarze LGD

Jednostka terytorialna	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność
	2013	2013	2013	2013
	-	-	-	-
Bytom Odrzański	389	22	116	251
Koźuchów	1258	51	252	955
Nowe Miasteczko	389	29	122	238
Otyń	549	40	149	360
Brzeźnica	219	21	56	142
Niegostawice	232	33	75	124
Szprotawa	2042	61	524	1457
Jerzmanowa	381	12	87	282
Żukowice	255	16	66	173
Gaworzyce	281	14	62	205
Grębocice	257	22	75	160
Polkowice - obszar wiejski	307	7	67	233
RAZEM	6559	328	1651	4580

Gminy Brzeźnica, Niegostawice, Szprotawa, Otyń, Koźuchów, Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański, Żukowice, oraz Szprotawa to gminy, w których dominuje gospodarka ukierunkowana na rolnictwo czy leśnictwo. Znane są z upraw warzywniczych na dużą skalę, głównym źródłem utrzymania większości mieszkańców jest działalność rolnicza, handlowa oraz usługowa związana właśnie z uprawą warzyw. W gminie tej następuje szybka modernizacja, mechanizacja oraz intensyfikacja rolnictwa oraz działalności usługowej, rozwija się handel warzyw – głównie hurtowy warzyw, ale także handel wszelkimi narzędziami i środkami niezbędnymi do prowadzenia upraw na szeroką skalę (opakowania, środki ochrony, nawozy, narzędzia rolnicze). Wyżej wymienione branże będą miały nadal kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru gminy. Kluczowe dla rozwoju gmin może być podjęcie działalności w branży przetwórczej, wykreowanie oraz promocja produktów lokalnych. **Gminy Jerzmanowa, Polkowice, Grębocice, Gaworzyce** to gminy mocno zurbanizowane, bliskie sąsiedztwo dużej aglomeracji i atrakcyjne tereny pod zabudowę jednorodzinną sprzyjają rozwojowi budownictwa mieszkaniowego, a co za tym idzie dynamicznie rozwija się obszar handlu i usług dla ludności, której liczba systematycznie wzrasta. Ciągłe obecne jest rolnictwo, jednak nie stanowi ono podstawowej gałęzi rozwoju gminy. Na terenie gmin dominują podmioty gospodarcze zatrudniające od kilku do kilkunastu osób. Aby można było utrzymać stały wzrost gospodarczy należy wspierać przedsiębiorców w sposób systematyczny – umożliwić im pozyskiwanie środków finansowych na modernizację swoich przedsiębiorstw, szkolenia pracowników, ale także wspierać i modernizować infrastrukturę drogową i komunikacyjną.

Średni dochód podatkowy dla województwa lubuskiego, w którym znajduje się siedziba LGD w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 1.343,08 zł i jest niższy od średniego poziomu dochodu podatkowego dla całego LGD o 784,57 zł.

Średni dochód podatkowy dla województwa dolnośląskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 1.438,05 zł i jest niższy od średniego poziomu dochodu podatkowego dla całego LGD o 689,60 zł.

Na terenie woj. lubuskiego najniższy dochód na 1 mieszkańca jest w Gminie Otyń i wynosi 850,41 zł oraz w Gminie Brzeźnica 997,58 zł, które są niższe od średniej wojewódzkiej. Spowodowane jest to niskim stopniem aktywności gospodarczej i zawodowej mieszkańców. Najwyższy dochód wśród gmin z woj. lubuskiego kształtuje się w Gminie Szprotawa, który wynosi 1219,39 zł i jest niższy od średniej wojewódzkiej o 123,69 zł. Natomiast na terenie woj. dolnośląskiego znajdują się gminy, w których dochody podatkowe gmin na 1 mieszkańca są na poziomie wyższym od średniej wojewódzkiej, czego przykładem są gminy Polkowice, gdzie średni dochód na mieszkańca wynosi 6531,23 zł, Jerzmanowa 5188,15 zł oraz Radwanice

3141,69 zł. Niestety duża różnorodność terenu, zasoby przyrodnicze, gospodarcze i ekonomiczne stanowią duże różnice między gminami. Najniższy dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca znajduje się w gminie Gaworzyce, który jest na poziomie 1124,71 zł i jest niższy od średniej wojewódzkiej o 313,34 zł oraz gmina Żukowice 1494,26 zł, w której dochód podatkowy gminy na 1 mieszk. jest wyższy o 56,21 zł od średniej wojewódzkiej.

Tabela nr 12 Wskaźniki dochodów podatków dla poszczególnych gmin na 2015.

GMINA	Dochód podatkowy na 1 mieszkańca	Średni dochód podatkowy dla gmin z województw
Jerzmanowa	5,188.15	3357.07
Żukowice	1,494.26	
Gaworzyce	1,124.71	
Grębocice	2,662.37	
Polkowice	6,531.23	
Radwanice	3,141.69	
Brzeźnica	997.58	1073.86
Niegosławice	1,202.18	
Szprotawa	1,219.39	
Nowe Miasteczko	1,077.41	
Koźuchów	1,167.89	
Bytom Odrzański	1,002.14	
Otyń	850.41	
Średni dochód podatkowy dla gmin wchodzących w skład LGD	2127,65 zł	

3.3. Opis rynku pracy

Z analizy liczby bezrobotnych do liczby osób pracujących na obszarze LSR wynika, że średni poziom bezrobocia w regionie pomimo tego, że odnotowuje stopniowy spadek, to jednak nadal jest wyższy od średniej dla województwa lubuskiego oraz województwa dolnośląskiego.

Tabela nr 13

Jednostka terytorialna	ogółem							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%	%	%	%
POLSKA	14.8	11.2	9.5	12.1	12.4	12.5	13.4	13.4
LUBUSKIE	19.0	14.0	12.5	16.2	15.5	15.4	15.9	15.7
Powiat nowosolski *	29.2	21.3	21.3	27.2	25.7	24.0	25.4	25.5
Powiat żagański	29.9	24.7	22.6	26.9	27.9	25.7	25.0	25.7
DOLNOŚLĄSKIE	16.6	11.4	10.0	12.8	13.1	12.4	13.5	13.1
Powiat głogowski	18.0	12.9	11.1	14.4	14.6	14.3	15.7	14.9
Powiat polkowicki	11.4	8.3	7.4	8.7	9.6	9.0	9.1	8.8

W porównaniu do roku 2007 średni krajowy poziom bezrobocia kształtował się na poziomie 11,2%, gdy już średnia dla województwa lubuskiego wynosiła 14% a dla województwa dolnośląskiego 11,4%. Dla porównania w tym samym okresie średni poziom bezrobocia dla powiatu żagańskiego kształtował się już na poziomie 24,7% a dla powiatu nowosolskiego 21,3% w woj. lubuskim, z kolei w woj. dolnośląskim w powiecie głogowskim 12,9% a w powiecie polkowickim 8,3%. Po upływie 7 lat sytuacja na rynku pracy poprawiła się, lecz nadal pozostawia wiele do życzenia. Konieczne są działania stymulujące rozwój przedsiębiorczości na obszarze Wzgórz Dalkowskich oraz te ukierunkowane na generowanie nowych miejsc pracy i utrzymywanie tych już istniejących. Element ten stanowić będzie jeden z celów głównych Strategii. Obecną sytuację przedstawia poniższa tabela

Tabela nr 14. Dane dotyczące liczby bezrobotnych i osób w wieku produkcyjnym. Stan na dzień 31.12.2013r.

Jednostka terytorialna	Bezrobotni		w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni		Stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	
	2013	2013	2013	2013	
	osoba	osoba	osoba	osoba	
Bytom Odrzański	382	227	3754	1755	13%
Koźuchów	1831	926	10807	5033	
Nowe Miasteczko	521	294	3719	1728	
Otyń	564	305	4723	2170	
Brzeźnica	322	182	2583	1184	
Niegosławice	455	264	3052	1379	
Szprotawa	1653	909	14585	6859	
Jerzmanowa	204	122	3160	1485	
Żukowice	290	173	2457	1088	
Gaworzyce	257	136	2749	1280	
Grębocice	300	167	3630	1635	
Polkowice	1078	651	3221	1510	
Radwanice	239	129	3250	1470	
RAZEM	8096	4485	61690	28576	

Tabela nr 15. Dane dotyczące liczby bezrobotnych i osób w wieku produkcyjnym. Stan na dzień 31.12.2013r.

Województwo	Bezrobotni	w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni	Stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze
	osoba	osoba	
Lubuskie	59 805	657 450	9%
Dolnośląskie	153 558	1 867 285	8%

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR wynosi 13% i przekracza liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie dolnośląskim, która wynosi 8% i w województwie lubuskim, która wynosi 9%. **KRYTERIUM STRATEGICZNE 1.1. pkt. 1.**

W 13 analizowanych gminach obszaru LGD Wzgórza Dalkowskie, jako priorytetowy cel uznano właśnie szeroko rozumiane pobudzanie przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy. Warto podkreślić, że bezrobocie i brak miejsc pracy wymieniono również w gminach na obszarze znajdującym się w części woj. lubuskiego, jako słabą stronę obszaru. Podkreślono wysoki poziom bezrobocia i powiązane z nim negatywne zjawiska na rynku pracy, takie jak brak pracy, zwłaszcza dla młodych ludzi, czego konsekwencją jest odpływ tych mieszkańców z gminy w poszukiwaniu pracy i lepszych szans na przyszłość. Analizując zebrane powyżej informacje należy określić, że **GRUPAMI DEFAWORYZOWANYMI na obszarze Wzgórz Dalkowskich pod kątem dostępu do rynku pracy są:**

- a) bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni
- b) osoby młode do 35 roku życia
- c) osoby 50+.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie na potrzeby ewaluacji, dodatkowo będzie prowadzić monitoring grup docelowych, do których należą

- osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenia o niepełnosprawności;
- osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy;
- osoby powyżej 50 roku życia;
- osoby młode do ukończenia 25 roku życia.

3.4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/ rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Na koniec 2013r. na terenie LGD Wzgórz Dalkowskie zarejestrowanych było łącznie 55 spółdzielni oraz 274 stowarzyszeń i organizacji społecznych jak również 9 fundacji. Najwięcej stowarzyszeń funkcjonuje w gminie Szprotawa (44) w gminie Koźuchów (42) oraz w gminie Nowe Miasteczko, w której siedzibę ma LGD i gminie

Polkowice (24). Należą do nich przede wszystkim Ochotnicze Straże Pożarne, Kluby Sportowe, Stowarzyszenia o charakterze społecznym i turystycznym. Z badań dotyczących organizacji pozarządowych, prowadzonych przez GUS w 2010 roku, wynika iż w Polsce funkcjonowało 80,4 tys. aktywnych organizacji społecznych. Spośród tej liczby w woj. dolnośląskim odnotowano 5,8 tys., organizacji a w woj. lubuskim 2,0 tys., co stanowi jedynie 2,5 % organizacji zarejestrowanych w całej Polsce i stanowi to jeden z najniższych w kraju współczynników aktywności w III sektorze.

Tabela nr 16. Organizacje pozarządowe, fundacje, kluby sportowe, OSP, grupy nieformalne

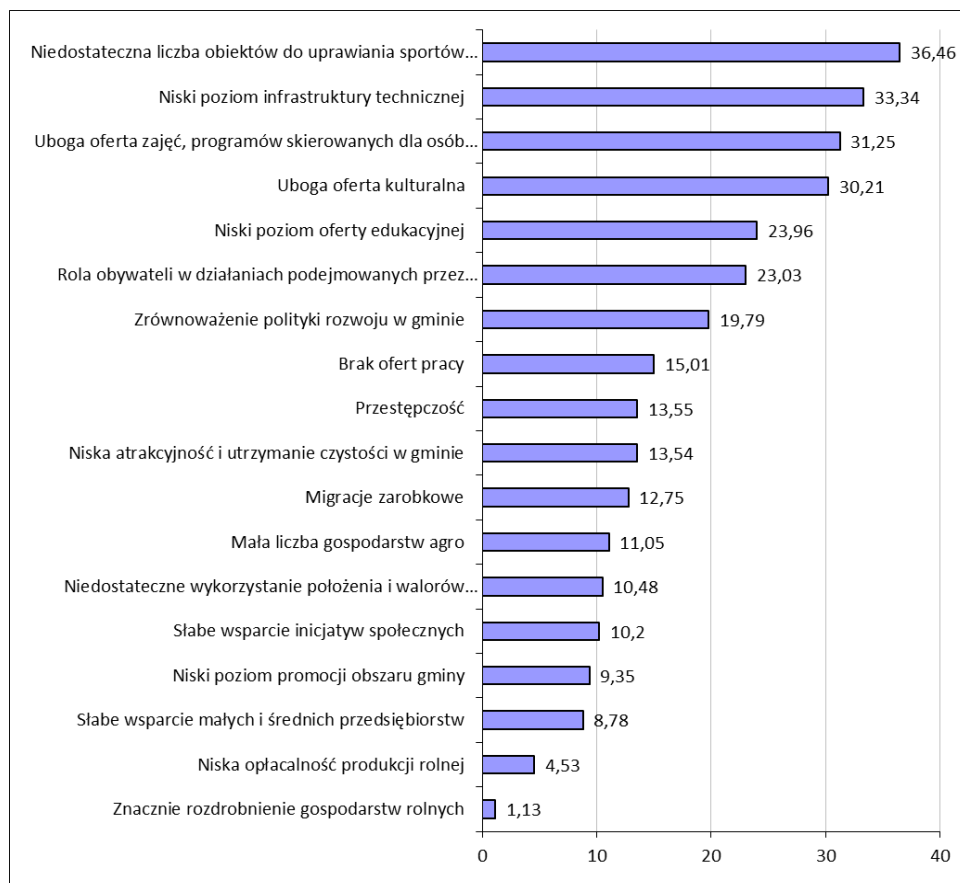
Jednostka terytorialna	Spółdzielnie	Fundacje	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Stowarzyszenia rejestrowe	Stowarzyszenia zwykłe	OSP	Oddziały terenowe stowarzyszeń
	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013
Bytom Odrzański	5	2	1	8	1	1	0
Kożuchów	8	1	7	21	1	7	0
Nowe Miasteczko	3	0	2	15	1	2	0
Otyń	3	0	1	9	4	1	0
Brzeźnica	3	0	10	3	1	4	0
Niegosławice	2	0	13	6	1	4	0
Szprotawa	14	3	44	24	6	9	3
Jerzmanowa	3	0	12	6	0	3	0
Żukowice	3	1	18	6	0	7	0
Gaworzyce	2	1	15	7	0	4	0
Grębocice	5	0	18	4	1	7	0
Polkowice obszar wiejski	0	1	24	3	-	4	0
Radwanice	4	0	19	11	0	6	0
RAZEM	55	9	274	123	16	59	3

3.5. Wskazanie problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objęta opieką społeczną).

Wskazanie problemów społecznych.

Sytuacja mieszkańców obszaru LGD „Wzgórza Dalkowskie” w ostatnich latach uległa poprawie pod względem dostępu do miejscowej infrastruktury i kultury, ale nie oznacza to stanu idealnego, ponieważ potrzeby mieszkańców są znacznie większe od tego, co udało się do tej pory zrobić. Powstały nowe świetlice wiejskie i domy kultury, wyremontowane zostały niektóre istniejące świetlice wiejskie, powstały nowe place zabaw, organizowanych jest znacznie więcej różnego rodzaju szkoleń, warsztatów, takich jak tanecznych, plastycznych, ceramicznych, rękodzielnictwa itd.

Badania ewaluacyjne przeprowadzone pod koniec poprzedniego okresu programowania pozwoliły na wskazanie najważniejszych z perspektywy badanych osób problemów społecznych. Najczęściej wskazywanym problemem była niedostateczna liczba obiektów do uprawiania sportów i rekreacji (36,46%), niski poziom infrastruktury technicznej (33,34%), uboga oferta zajęć, programów skierowanych dla osób 50+ (31,25%), uboga oferta kulturalna (30,21%), niski poziom oferty edukacyjnej (23,96%), brak ofert pracy (15,01%), przestępczość (13,55%), niska atrakcyjność i utrzymanie czystości w gminie (13,54%), migracje zarobkowe (12,75%), mała liczba gospodarstw agro (11,05%), niedostateczne wykorzystanie położenia i walorów obszaru (10,48%), słabe wsparcie inicjatyw społecznych (10,2%), niski poziom promocji obszaru gminy (9,35%), słabe wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw (8,78%), niska opłacalność produkcji rolnej (4,53%), znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych (1,13%).

Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami, aż w 8 gminach wskazano na rozbudowę i modernizację infrastruktury drogowej i towarzyszącej, komunalnej i społecznej innej niż szkolna, jako priorytetowe cele. Natomiast w 5 gminach wskazano na rozwój turystyki i agroturystyki, w tym infrastruktury turystycznej oraz infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Co ważne walory turystyczne (przyroda, zabytki, historia, tradycja, produkty lokalne) w 11 gminach uznawano za jej silną stronę. Podobnie w szansach gminy najczęściej wskazywano na rozwój turystyki i infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, poprawę stanu różnego rodzaju infrastruktur oraz rozwój przedsiębiorczości. Biorąc pod uwagę zarówno rezultaty wyników zagregowanej analizy zebranych podczas spotkań z mieszkańcami i za pośrednictwem ankiet danych, dotychczasowy zakres działalności LGD Wzgórza Dalkowskie oraz zdefiniowany w PROW 2014-2020 zakres operacji, które będą wspierane w ramach osi LEADER należy skoncentrować się wokół trzech zasadniczych wątków:

- wykorzystania potencjału kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego działaniem LGD Wzgórza Dalkowskie do rozwijania ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, kulturalnej, integracyjnej i edukacyjnej oraz infrastruktury drogowej;
- działaniach mających na celu pobudzanie przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy w gminach zrzeszonych w LGD;
- działaniach wzmacniających kapitał społeczny poprzez wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych i aktywności lokalnej oraz zachowania dziedzictwa lokalnego.

Działania te nie tylko wpisują się w zakres operacji, zdefiniowany w PROW 2014-2020, stanowiąc jednocześnie kontynuację dotychczasowej działalności LGD Wzgórza Dalkowskie, ale współgrają również z artykułowanymi podczas spotkań w gminach i za pośrednictwem ankiet opiniami tych mieszkańców gmin, którzy chcieli się nimi podzielić. Podobne rezultaty przyniosły badania ankietowe skierowane do gmin, w których poproszono o wskazanie głównych problemów, z jakimi mieszkańcy zgłaszają się do nich z prośbą o interwencję. Są to głównie:

- zły stan infrastruktury drogowej gminnej i przydrożnej – w 9 gminach ;
- konieczność budowy i modernizacji instalacji kanalizacyjnych, wodno-ściekowych i energetycznych - w 8 gminach;
- brak ścieżek rowerowych lub ich dostatecznej liczby – w gminach 12;
- niedostateczna sieć połączeń komunikacyjnych pomiędzy miejscowościami – w 11 gminach;
- niewystarczająca liczba obiektów rekreacyjno – sportowych oraz świetlic – w 8 gminach;

- niewystarczająca oferta kulturalno oświatowa dla dzieci i młodzieży – w 5 gminach;
- bezrobocie i problemy finansowe - w 7 gminach.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gmin objętych LSR jest naprawdę duża, średnia na rok 2013 wyniosła 12,9%. Przekracza ona znacznie średnią dla województwa lubuskiego (9,55%) oraz dolnośląskiego (6,34%).

Tabela nr 17. Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych województwach

	Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej	Ogólna liczba mieszkańców	Procentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej do mieszkańców
Województwo lubuskie	40297	97591	1021470	9,55
Województwo dolnośląskie	81147	184509	2909997	6,34

Najwyższy poziom zubożenia notowany jest na terenie gminy Brzeźnica, gdzie z pomocy społecznej korzysta blisko jedna piąta wszystkich mieszkańców. Równie groźnie sytuacja ta wygląda w gminie Niegosławice, gdzie 16,75% społeczeństwa korzysta ze wsparcia OPS oraz na terenie gminy Szprotawa, gdzie stosunek ten wynosi 14,37%. Dużo lepsza sytuacja ma miejsce w gminie wiejskiej Polkowice gdzie jedynie 7,91% mieszkańców żyje przy wsparciu pomocy społecznej oraz w gminie Jerzmanowa gdzie wynosi on 8,33%. W trakcie spotkań z mieszkańcami, szczególnie w gminach położonych na terenie woj. lubuskiego i w nadesłanych ankietach również wskazywano na problem ubożenia społeczeństwa, związany m.in. z niskimi zarobkami i brakiem miejsc pracy, jako jedno z głównych zagrożeń dla rozwoju gminy.

Tabela nr 18. Liczba gospodarstw i osób w nich korzystających z pomocy społecznej. Stan na dzień 31.12.2013r.

Gmina	Liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej	Liczba osób w rodzinach korzystająca z pomocy społecznej	Liczba ludności w gminach	Procentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej do mieszkańców
Polkowice	141	370	4680	7,91%
Grębocice	183	636	5361	11,86%
Gaworzyce	139	379	4019	9,43%
Jerzmanowa	157	383	4597	8,33%
Radwanice	180	444	4680	9,49%
Żukowice	218	507	3553	14,27%
Bytom Odrzański	177	499	5524	9,03%
Nowe Miasteczko	253	653	5528	11,81%
Koźuchów	748	2177	16312	13,35%
Otyń	297	816	6829	11,95%
Szprotawa	1330	3122	21722	14,37%
Niegosławice	274	763	4554	16,75%
Brzeźnica	215	705	3787	18,62%
Razem	4312	11454	Średnia w LGD 12,09 %	

Główne powody ubiegania się o przyznanie pomocy to:

- ubóstwo,
- bezrobocie,
- długotrwała lub ciężka choroba,
- niepełnosprawność,

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,
- potrzeba ochrony macierzyństwa.

W sposób bardzo równomierny wskazano jednoznacznie na grupy, które w obecnej sytuacji mają utrudniony dostęp do rynku pracy. Dlatego też na potrzeby niniejszej strategii oraz w celu wyeliminowania tych nierówności Lokalna Grupa Działania wskazuje, że grupami defaworyzowanymi w stosunku dostępu do rynku pracy są **osoby młode do 35 roku życia, bezrobotni oraz osoby 50+.**

3.6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR

a) Opis zagospodarowania przestrzennego

Spójność przyrodnicza

Wzgórza Dalkowskie to urozmaicony obszar polodowcowych Wzgórz rozciągających się w osi południowy wschód (Polkowice) oraz w kierunku północno-zachodnim (Kozuchów, Brzeźnica) na dł. 100 km i szerokości ok. 10-15 km. Ukształtowanie powierzchni stanowią wzniesienia od 100 do 200 m n.p.m. poprzecinane szeregiem potoków i rzek m.in. Szprotawą, Szprotawką, Białą wodą, charakteryzujące się łagodnym klimatem i nasłonecznionymi stokami. Walory przyrodnicze są bardzo zróżnicowane i rozmieszczone punktowo na terenie gmin. Wzgórza Dalkowskie dzielą się na cztery mikroregiony. Są to, w kolejności od wschodu na zachód: Wzgórza Polkowickie, Grzbiet Dalkowski, Wzgórza Kozuchowskie, Równina Brzeźnicy.

Środowisko naturalne zostało na obszarze LGD znacznie przekształcone przez człowieka. Różnorodność form krajobrazowych na Wzgórzach Dalkowskich, a także bogata sieć hydrologiczna sprzyja dużemu zróżnicowaniu tamtejszych biocenoz. Pomimo nasilonej antropopresji, która związana była głównie z rozwojem rolnictwa, zachowało się kilka unikalnych pod względem przyrodniczym obszarów, z których większość **została objęta ochroną rezerwatową.**

Zaliczyć do nich można:

a) Formy ochrony przyrody Wzgórz Dalkowskich

- Obszary Natura 2000
- Dolina Środkowej Odry
- Obszar Europejskiej Sieci Natura 2000 „Buczyna Szprotawsko–Piotrowicka” (1423 ha)
- Obszar Europejskiej Sieci Natura 2000 „Wrzosowisko Przemkowskie”

b) Parki krajobrazowe

- Przemkowski Park Krajobrazowy, Obszary chronionego krajobrazu
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Dalkowskie”
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Lasy Chocianowskie”

c) Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe

d) Rezerваты przyrody

Na Wzgórzach Dalkowskich znajdują się rezerваты przyrody tj.:

- Rezerwat „Annabreskie Wąwozy”
- Rezerwat „Dalkowskie Jary”
- Rezerwat „Uroczysko Obiszów”
- Rezerwat „Buczyna Jakubowska”
- Rezerwat „Dąbrowa Brzeźnicka”
- Rezerwat „Bażantarnia”
- Rezerwat „Bukowa Góra”

Najliczniej występującymi siedliskami na obszarze Wzgórz Dalkowskich są siedliska przekształcone. Do nich należą zbiorowiska zastępcze tj. pola uprawne, plantacje, lasy przemysłowe, a także kulturowe. Do zbiorowisk kulturowych zalicza się parki i ogrody. Siedliska przekształcone porasta specyficzna roślinność o charakterze antropogenicznym. Składają się na nią zarówno gatunki rodzime jak również obcego pochodzenia, które bardzo często wypierają te pierwsze z ich naturalnych siedlisk. Takimi ekspansywnymi roślinami są np. nawłóć kanadyjska (*Solidago canadensis*), przestęp biały, kolczurka klapowana (*Echinocystis lobata*), rdestowiec ostrokończysty (*Reynoutria japonica*).

Flora występujących obecnie roślin naczyniowych Wzgórz Dalkowskich jest stosunkowo bogata i obejmuje blisko 1020 gatunków. Spośród roślin naczyniowych Wzgórz Dalkowskich występuje 97 gatunków objętych w Polsce ochroną (*Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r.*), co stanowi 9,6 % flory tego rejonu.

Bardzo ważnymi składnikami flory Wzgórz Dalkowskich są rośliny bardzo rzadkie w skali kraju i wpisane do *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* (Kaźmierczakowa i Zarzycki 2001). Stwierdzono występowanie tu 19 takich gatunków, w tym cztery rośliny krytycznie zagrożone w skali kraju (status CR - *critically endangered*):

- podejrzon marunowy *Botrychium matricariifolium*,
- szafirek miękkolistny *Muscari comosum* występujący w okolicy wsi Grodowiec (gm. Grębocice),
- kotewka orzech wodny *Trapa natans* – stwierdzony w gminie Żukowice,
- dziurawiec nadobny *Hypericum pulchrum* – występujący w rezerwacie „Annabrzeskie Wąwozy” i wiele innych zagrożonych i rzadkich gatunków roślin.

Fauna Wzgórz Dalkowskich, relatywnie uboga, jest typowa dla nizinnej części zoogeograficznej Krainy Śląskiej, wykorzystywanej rolniczo. Niektóre gatunki znalazły ostoje w lasach; znaczna część zaadaptowała się do współżycia z człowiekiem. Głównymi ostojami są tereny leśne i dolinki z siedliskami wodnymi. Najliczniejsze są bezkręgowce (m.in. ponad 40 gatunków małżów i ślimaków), uwagę najbardziej przyciągają ptaki (ponad 80 gatunków).

Spójność historyczna

Nazwa Wzgórz Dalkowskie pochodzi od miejscowości Dalków położonej w gminie Gaworzyce w województwie dolnośląskim. Wieś ta znajduje się w rejonie najwyższych wzniesień wchodzących w skład pasma Wzgórz Dalkowskich. Pod względem przynależności administracyjnej obszar Wzgórz Dalkowskich podzielony został pomiędzy dwa województwa – dolnośląskie i lubuskie. Łącznie na obszarze Wzgórz Dalkowskich znajdują się cztery powiaty oraz trzynaście gmin.

Cały obszar nasycony jest bogatą historią i wieloma wspaniałymi obiektami zabytkowymi. Do X wieku teren ten zasiedlało plemię Dziadoszan, któremu należy przypisać powstanie ciągu potężnych umocnień tzw. Wałów Śląskich. Pozostały po nich także liczne grodziska, z których najbardziej znane stanowisko badane przez archeologów to Obiszów (gmina Grębocice).

Dzieje tych ziem odcisnęły swoje piętno na cennym dziedzictwie historycznym tego obszaru.

Wyróżnikami Wzgórz Dalkowskich są średniowieczne założenia urbanistyczne miast, w tym obwarowania, stare, miejskie ryneczki, liczne gotyckie kościoły. W czasach późniejszych wiejskie okolice ozdabiały dwory i okazałe pałace szlacheckie wraz z pięknymi założeniami parkowymi. Niewiele zespołów zachowało się do dziś w znośnej kondycji. Te, które pozostały świadczą o szlacheckiej świetności: Lasocin, Jerzmanowa, Solniki, Sieroszowice, Wierzchowice, Bielice, Nowy Dwór, Szczepów. Inną charakterystyczną cechą tego obszaru były **wielowiekowe tradycje pielgrzymkowe**, które szczególnie rozwinęły się w Jakubowie położonym w gminie Radwanice (kult św. Jakuba i jego źródła) i w Grodowcu (Sanktuarium Matki Bożej Grodowieckiej) położonym w gminie Grębocice. Zabytki i tradycje tych ziem mimo swojego znaczenia nie stanowią wyeksponowanej atrakcji przyciągającej turystów i będącej wyróżnikiem Wzgórz Dalkowskich.

W 1945 r. walki o opanowanie obszaru, toczone przez Armię Radziecką, spowodowały zniszczenia w miastach; na terenach wiejskich były one umiarkowane. Pierwsze powojenne dziesięciolecie było okresem zagospodarowania przez polskich osadników (ludność niemiecka została wysiedlona do końca 1947 r.). Po r. 1960 przemysł miedziowy był czynnikiem rozwoju wschodniej części obszaru (ludność, infrastruktura), jednak w wyraźnie mniejszym stopniu na terenach wiejskich. Utrzymuje się to w III Rzeczypospolitej. Osie wyraźniejszego rozwoju infrastruktury wyznaczają główne drogi (najbardziej droga krajowa A-3 - gmina Polkowice).

Spójność gospodarcza

Obszar LGD posiada ważny potencjał dla rozwoju turystyki weekendowej i rekreacji w otoczeniu miasta. Bliskość Zielonej Góry i Głogowa zamieszkałych przez prawie 200 tys. populację, dostępność komunikacyjna regionu i możliwość wykorzystania grzbietu Wzgórz Dalkowskich i Doliny Odry jako osiowych produktów turystycznych wraz z uzupełnieniem tej oferty przez agroturystykę, ośrodki konne i smakowitą propozycję kulinariów to poważne atuty do wykorzystania.

Istotnym czynnikiem dla rozwoju mikroprzedsiębiorczości i różnicowania działalności w kierunku nierolniczym jest rosnące zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi.

W grupie kopalin podstawowych **największe znaczenie gospodarcze mają rudy miedzi.** W oparciu o nie w ostatnim półwieczu powstało i rozwinęło się na wielką skalę Dolnośląskie Zagłębie Miedziowe. Obszar złożowy rud miedzi na monoklinie przedsudeckiej rozciąga się od Lubina do Bytomia Odrzańskiego. Eksploatowane na terenie LGD złoża znajdują się w gminach Polkowice, Jerzmanowa

i Grębocice, natomiast złoża „Bytom Odrzański” zalega na głębokościach nierokujących obecnie opłacalności eksploatacji. Eksploatuje się również, stanowiącą nadkład złóż rud miedzi, sól kamienną. Występowanie ropy naftowej i gazu ziemnego obejmuje północną część gminy Koźuchów (wydobycie ze złoża „Książ Śląski” zostało zaniechane). Na większości obszaru stwierdzono występowanie pokładów węgla brunatnego. W XIX w. podjęto ich wydobywanie w licznych odkrywkach, zostało ono jednak z czasem zaniechane. Ostatnia kopalnia - „Maria” (k. Nowego Miasteczka) - zamknięta została w 1960 roku.

Kopaliny pospolite to przede wszystkim kruszywa: piaski i żwiry. Eksploatowane są one w licznych niewielkich odkrywkach. Gliny i ility ceramiki budowlanej nie mają obecnie większego znaczenia gospodarczego. W okolicach Szprotawy i w dolinie Bobru występują złoża torfu i rudy darniowej (niegdyś eksploatowanej masowo, od XIX w. nieposiadającej znaczenia gospodarczego).

b) Krótki opis dziedzictwa kulturowego/ zabytków

Opis dziedzictwa kulturowego

Czynnikami rozwoju kultury były w średniowieczu władza książęca, duchowieństwo i miasta. Stopniowo znaczenia nabrały rody szlacheckie, zwłaszcza dysponujące dużą własnością ziemską (Rechenbergowie, Schönaichowie). Także zakony: jezuitów z Głogowa i Otynia, kanoników regularnych z Żagania, oddziaływały kulturowo na okolice. Z miast, poza Głogowem, lokalnymi ośrodkami kultury były Szprotawa i Koźuchów (w XVI-XVII w. także Bytom Odrzański).

Dawna kultura ludności wiejskiej kształtowała się ze stopienia pierwiastków słowiańskiego i napływowego, niemieckiego - z utrwalającą się przewagą tego ostatniego. Zróżnicowanie wynikało także z przynależności religijnej (katolicy, protestanci). Tradycyjna kultura wiejska zanikała już w XIX w. Obecnie świadczą o niej jedynie ocalałe formy dawnego budownictwa wiejskiego i nieliczne zabytki w muzeach i izbach regionalnych. Na innym planie jest to zasób dawnych podań: obszar jest bogaty w miejsca „legendarne” (Grzbiec Dalkowski, okolice Koźuchowa i Bytomia Odrzańskiego, Grodowiec).

Zabytki

W obszarze LGD znajdziemy zabytki z wszystkich niemal epok minionego tysiąclecia. Liczne są także znaleziska i obiekty archeologiczne z wcześniejszych epok. Stan ilościowy zabytków odpowiada średniej na Dolnym Śląsku i Ziemi Lubuskiej. Obiekty zabytkowe dość równomiernie pokrywają cały obszar. Zabytki posiadają w przewadze charakter prowincjonalny, dolnośląski. Od strony kategorii, najliczniejsze są zabytki sakralne, bardzo często o średniowiecznej metryce. Mimo licznych strat, dobrze reprezentowane są również obiekty kultury dworskiej (abstrahując od stanu). W miastach dobrze zachowana jest ich dawny układ przestrzenny i zabudowa. Dotyczy to również wielu wsi. Obszar jest dość ubogi w obiekty dawnego budownictwa drewnianego oraz zabytki techniki. Na całym obszarze brak jest zabytków najwyższych klas, jednak bardzo cenne obiekty zachowały się w miastach: Koźuchowie, Szprotawie i Bytomiu Odrzańskim. Istotne, że miasta te posiadają swoje zabytkowe wizytówki, odpowiednio: mury miejskie i zamek, ratusz, rynek. Na terenach wiejskich największą wartość mają romańskie i gotyckie kościoły, dawne cmentarze miejskie oraz krzyże pokutne.

Współczesna kultura wsi

Na terenach wiejskich kultywuje się lub odtwarza pewne elementy kultury ludowej. Są to relikty właściwe dla poszczególnych grup ludności napływowej. W innym przypadku, lub łącznie, jest to czerpanie z tradycji ogólnopolskich. Reasumując, mówimy, więc o kulturze folklorystycznej (świadome nawiązanie do tradycji).

Tak rozumianą kulturę wiejską reprezentują najczęściej: wyroby - tkactwo, hafty, koronki, plastyka obrzędowa; kulinaria; tradycje obrzędowe (religijne i świeckie). Najbardziej wyrazistym jej objawem jest działalność zespołów folklorystycznych (grup tanecznych, wokarno-muzycznych). Zespoły takie znajdują się w każdej gminie, skupione najczęściej przy Gminnych Centrach/Ośrodkach Kultury. Zespoły wokalne i taneczne nie zawsze odpowiadają pojęciu kultury folklorystycznej, ponieważ posiadają różnorodny repertuar tradycyjny: od pieśni patriotycznych, religijnych po ludowe i popularne oraz biesiadne. Taki profil mają też z reguły przeglądy (festiwale).

c) Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

Walory przyrodnicze, krajobrazowe, historyczne i kulturowe stanowią olbrzymi potencjał dla rozwoju rekreacji i turystyki na obszarze LGD Wzgórza Dalkowskie. Znaczna ilość obszarów chronionych, w szczególności parki krajobrazowe i rezerваты przyrody, powoduje, że na znacznej części obszaru LGD

Wzgórza Dalkowskie działalność związana z turystyką, rekreacją jest jedną z nielicznych działalności gospodarczych, które mogą się rozwijać.

Turysta ma do dyspozycji gęstą sieć oznakowanych szlaków. Teren Wzgórz jest szczególnie atrakcyjny dla uprawiania **turystyki rowerowej – jak również dla kolarstwa sportowego**. Toteż przeważają szlaki rowerowe. Osią dla nich jest nowy tranzytowy "Szlak Dziadoszan", z którym łączą się liczne trasy lokalne. Oprócz szlaków pieszych, formą turystyki aktywnej, połączoną z obserwacją przyrody, są ścieżki dydaktyczne. Inną aktywną formę stanowi rekreacja konna, rozwijająca się w oparciu o powstałe stadniny. Oryginalną propozycją, która zawiera również duchowe doświadczenie drogi, jest Szlak św. Jakuba, biorący początek w Jakubowie. Coraz większą popularnością cieszą się rajdy i spotkania na Wzgórzach. Tutejsze społeczności organizują lokalne święta i imprezy. Czerpią one z dawniejszych tradycji i tworzą nowe. Takie splatanie się tradycji – dawnych i nowych, religijnych i świeckich - symbolizują coroczne pielgrzymki do sanktuariów w Grodowcu i Jakubowie.

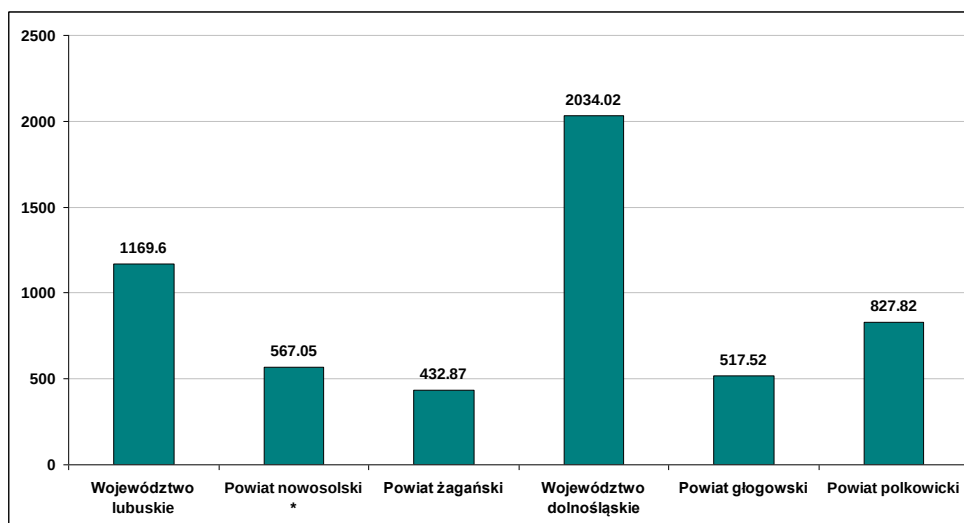
Drogi i szlaki rowerowe, konne, turystyczne, piesze są bardzo istotnym elementem rozwoju obszaru LGD Wzgórza Dalkowskie nie tylko w kontekście działań na rzecz turystyki i rekreacji, ale także w kontekście zrównoważonego rozwoju tego obszaru.

Ogromne, nie w pełni wykorzystane dotąd szanse rozwoju na Wzgórzach Dalkowskich ma **turystyka kulturowa**. Są to takie formy zwiedzania regionu, gdzie głównym celem turystów jest poznanie obiektów dziedzictwa kulturowego: zabytków architektury, miejsc związanych z ważnymi wydarzeniami i postaciami historycznymi, ośrodków kultu religijnego, zespołów budownictwa wiejskiego i ośrodków sztuki ludowej, muzeów, skansenów. Formą turystyki kulturowej jest także uczestnictwo w uroczystościach religijnych, festiwalach folklorystycznych, przeglądach piosenki, regionalnych świętach i innych. Dużą atrakcją dla turystów są zabytki związane z kultem religijnym i etnicznym : kościoły, stare cmentarze. Turystyka kulturowa stała się w ostatnich latach bardzo modna i obok turystyki przyrodniczej, jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się form, tak w Polsce, jak i w Europie. Wzgórza Dalkowskie, ze względu na występującą tu różnorodność etniczno-religijną, największe w kraju zachowane zwarte zespoły zabytkowej zabudowy wiejskiej oraz cenny harmonijny krajobraz kulturowo-przyrodniczy należy do najciekawszych pod względem kulturowym regionów w Polsce.

Poważną bolączką i wyzwaniem jest baza noclegowa i gastronomiczna, która oprócz walorów przyrodniczych i kulturowych stanowi niezbędny element w rozwoju potencjału turystycznego terenu, co poważnie ogranicza rozwój takich form turystyki jak ekoturystyka, czy turystyka kwalifikowana.

Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD została obliczona na podstawie Wskaźnika Schneidera (wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych). Wskaźnik dla województwa lubuskiego w 2013 roku wyniósł 1169,60, a dla województwa dolnośląskiego 2034,02. Natomiast wskaźnik dla powiatów przedstawia się następująco: nowosolski 567,05, żagański 432,87; głogowski 517,52, polkowicki 827,82.

Wykres 1. Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD.

Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD. Źródło – GUS/Bank Danych Lokalnych

d) Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych

Ze względu na swoje położenie i specyfikę terenu, wytwórcy z terenu Wzgórz Dalkowskich oferują szeroki wachlarz produktów lokalnych i regionalnych promujących region i nawiązujących do tradycji i zwyczajów obszaru.

W szerokiej gamie wytworów spożywczych znaleźć można m.in. popularny już olej lniany tłoczony w sposób tradycyjny metodą na zimno. Zastosowanie odpowiedniej techniki tłoczenia sprawia, że olej Wandy i Czesława Topik z Mycielina ma wyjątkowy smak i najwyższą jakość. Klimat południowo-zachodniej Polski oraz mikroklimat rejonu Wzgórz Dalkowskich sprzyjają właściwemu dojrzewaniu winogron, a co za tym idzie, region obfituje w wielu wytwórców produktów winiarskich. Uprawa winorośli z minimalnym zastosowaniem chemii oraz stosowanie tylko niezbędnych zabiegów dla utrzymania zdrowotności winnic sprawia, że produkt finalny charakteryzuje się wysoką, jakością i niepowtarzalnym smakiem. Są to powody, dla których warto zapoznać się z ofertą winnic w Jakubowie, Borowie Wielkim, Wiechlicach i Sobolicach. Dużym uznaniem cieszą się również naturalne syropy z ziół rosnących na terenach Wzgórz Dalkowskich. Syropy ziołowe wspomagają leczenie, wyciąg z kasztanowca pomaga uporać się z bólem nóg, mięśni czy kręgosłupa, a soki owocowe po prostu świetnie smakują. Produkty tworzone są z ogromnym zaangażowaniem, pasją i sercem, co owocuje dużym zainteresowaniem na wszelkiego rodzaju targach, nie tylko na naszym terenie.

„Twórczość ludowa na Wzgórzach Dalkowskich”, określić je można głównie mianem **rękodziela tradycyjnego**, bez istotnych cech lokalnych. Są to hafty, koronki, pisanki, wyroby z bibułki, stroiki, wyroby z siana, pudełka i inne przedmioty zdobione techniką decoupage, zabawki, wyroby ozdobne wykonane techniką witrażową oraz ze sklejk, kartki okolicznościowe. Pierwsze z wymienionych oraz rzeźby mają niewątpliwie związek z dawniejszą **sztuką ludową**, pozostałe – to po prostu **galanteria ozdobna**, zwykle spotykana w handlu. Malarstwo, w pewnym stopniu rzeźba – to przykłady **amatorskiej twórczości plastycznej**. Wyroby łączy to, że zostały wykonane w określonym obszarze.

Na terenie Wzgórz Dalkowskich wytwarzany jest bogaty wachlarz wyrobów tradycyjnych, zarejestrowanych w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Można je wyróżnić w następujących kategoriach:

- a) **napoje** i warto tu wspomnieć o naturalnie mętnych sokach z Solnik, Gmina Koźuchów,
- b) **oleje i tłuszcze**- największą chlubą to oleje państwa Towpik z Mycielina,
- c) **wyroby piekarnicze i cukiernicze**- należą do nich Pascha Bukowińska oraz strudel Górali Czadeckich z Gminy Brzeźnica,
- d) **produkty mięsne** - a przede wszystkim kielbasa wiejska, szynka tradycyjna oraz salceson z masarni Pana Zbigniewa Motyki Wrzesiny, gmina Brzeźnica.

W celu promocji produktów i rzemiosła z terenów Wzgórz Dalkowskich, Lokalna Grupa Działania nawiązała współpracę z producentami lokalnymi, którzy produkują w sposób nieprzemysłowy, niemasowy, z surowców lokalnych lub przy użyciu lokalnych metod wytwarzania.

e) Rolnictwo

Różnorodność form krajobrazowych na Wzgórzach Dalkowskich, a także bogata sieć hydrologiczna sprzyja dużemu zróżnicowaniu tamtejszych biocenoz. Pomimo nasilonej antropopresji, która związana była głównie z rozwojem rolnictwa, zachowało się kilka unikalnych pod względem przyrodniczym obszarów, z których większość została objęta ochroną rezerwatową. Lesistość obszaru Wzgórz Dalkowskich jest niewielka i wynosi zaledwie 10%. Większość obszaru pokrywają pola uprawne.

Tabela nr 19. Rodzaje gruntów i użytków rolnych wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r.

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem				
	powierzchnia				
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi
	2010	2010	2010	2010	2010
	ha	ha	ha	ha	ha
Bytom Odrzański	2325.47	2139.91	1965.22	1545.84	196.45
Koźuchów	7190.24	6623.21	5936.54	4186.68	353.29

Nowe Miasteczko	14268.59	12857.24	4546.13	3841.72	248.75
Otyń	2816.51	2649.59	2505.83	1732.29	147.45
Brzeźnica	5342.88	5082.28	4977.53	3841.50	77.45
Niegosławice	6639.18	6306.50	6295.64	5301.87	65.80
Szprotawa	10124.64	9389.74	9115.93	7447.46	292.38
Jerzmanowa	2966.89	2806.71	2707.87	2510.88	97.56
Żukowice	6057.24	5817.22	5752.46	5428.49	174.19
Gaworzyce	4087.66	3939.68	3903.07	3529.09	13.87
Grębocice	7705.67	7362.15	7043.87	6170.82	203.68
Polkowice	3935.27	3389.41	3118.39	2241.09	193.07
Radwanice	4322.34	4170.85	3972.46	2817.08	92.56
RAZEM	77782.58	72534.49	61840.94	50594.81	2156.50

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem							
	powierzchnia							
	uprawy trwałe	sady ogółem	ogrody przydomowe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne	las i grunty leśne	pozostałe grunty
	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010
	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
Bytom Odrzański	19.90	19.30	8.10	135.29	59.64	174.69	47.08	138.47
Koźuchów	411.40	366.09	35.85	820.00	129.33	686.67	248.52	318.51
Nowe Miasteczko	61.77	61.27	8.55	295.72	89.62	8311.11	719.06	692.28
Otyń	0.00	0.00	12.64	480.93	29.88	143.76	76.16	90.76
Brzeźnica	361.12	361.12	14.68	564.46	118.31	104.75	146.36	114.24
Niegosławice	160.57	89.44	6.86	661.83	98.71	10.86	150.15	182.53
Szprotawa	120.58	119.70	9.02	974.61	271.88	273.81	304.51	430.39
Jerzmanowa	13.99	8.04	10.71	72.44	2.28	98.84	56.85	103.33
Żukowice	11.91	11.52	14.76	114.59	8.52	64.76	51.53	188.49
Gaworzyce	38.98	34.95	8.49	246.28	66.37	36.61	38.88	109.10
Grębocice	17.77	14.20	9.30	496.97	145.33	318.28	109.46	234.05
Polkowice	22.47	20.71	7.25	616.21	38.30	271.02	336.80	209.06
Radwanice	11.74	7.23	6.26	766.92	277.90	198.39	60.47	91.02
RAZEM	1252.20	1113.57	152.47	6246.25	1336.07	10693.55	2345.83	2902.23

Grunty gospodarstw rolnych (w tym użytki rolne ogółem) stanowią 72534,49 ha, tj. 93,3% powierzchni obszaru (tabela powyżej). Proporcjonalnie do powierzchni największej gruntów użytków rolnych posiadają gminy: Radwanice (96,5%), Gaworzyce (96,38%), Grębocice (95,54%), Brzeźnica (95,12%) oraz Niegosławice (94,99%). W rozbiciu na poszczególne rodzaje gruntów gospodarstw rolnych zwraca uwagę znacząca ilość łąk i przy stosunkowo niewielkiej powierzchni upraw trwałych i sadów i pastwisk.

Tabela nr 20. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem					
	gospodarstwa ogółem					
	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha <
	2010	2010	2010	2010	2010	2010
	-	-	-	-	-	-
POLSKA	2277613	715008	861791	351742	152343	196729
LUBUSKIE	43281	19517	12326	4359	2259	4820
Bytom Odrzański	344	167	101	35	12	29
Koźuchów	1033	441	343	115	49	85
Nowe Miasteczko	308	47	103	63	32	63
Otyń	355	165	114	26	15	35
Brzeźnica	449	140	148	56	35	70
Niegosławice	441	88	145	62	43	103
Szprotawa	853	289	268	112	48	136

DOLNOŚLĄSKIE	105659	42865	32408	13518	6167	10701
Jerzmanowa	289	92	98	42	18	39
Żukowice	336	80	91	55	34	76
Gaworzyce	367	132	109	45	22	59
Grębocice	596	256	116	77	65	82
Polkowice	503	84	265	87	30	37
Radwanice	356	70	143	57	23	63
RAZEM LGD	6230	2051	2044	832	426	877

Na ponad 2,2 mln gospodarstw rolnych w Polsce, na obszarze 13 gmin LGD Wzgórza Dalkowskie znajduje się ich ponad 6 tys. Rozdrobnienie gospodarstw, będące główną bolączką polskiego rolnictwa widoczne też jest na obszarze LGD Wzgórza Dalkowskie. Liczba gospodarstw do 1 ha włącznie stanowi 32,9% wszystkich gospodarstw a do 5 ha stanowią 32,8%. Duże gospodarstwa powyżej 15 ha stanowią 14,08%.

ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT

Celem analizy SWOT jest przeanalizowanie głównych mocnych i słabych stron w aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej dotyczącej obszaru Wzgórz Dalkowskich. Ponadto do każdego zagadnienia zostały przypisane szanse i zagrożenia, które mogą się wydarzyć w przyszłości oraz wynikają z otoczenia terenu.

Uwarunkowanie przestrzenne, środowiskowe i infrastrukturalne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1) atrakcyjne położenie geograficzne; 2) położenie w obrębie ważnego centrum komunikacyjnego i gospodarczego – Legnicy, Polkowic, Głogowa, Wrocławia, Nowej Soli i Zielonej Góry; 3) dobre połączenie w kierunku Zgorzelec – Wrocław (droga nr 12, nr 3; bliskość do drogi A 18 oraz autostrady A 4) oraz względem portu Lotniczego we Wrocławiu (~ 1,5 h); w Poznaniu (1,5h) oraz Babimoście (0,5h); 4) magistrała kolejowa, linia 273 zwana Nadodrzańską, łącząca Wrocław ze Szczecinem; 5) port żeglugi rzecznej w Nowej Soli; 6) zróżnicowane środowisko naturalne; 7) duża powierzchnia lasów; 8) duży udział terenów zielonych, rekreacyjnych; 9) bogactwo zasobów środowiska naturalnego (węgiel, gaz, miedź); 10) duża ilość zbiorników wodnych i rzek; 11) zasoby naturalne eksploatowane przez KGHM; 12) duża atrakcyjność przyrodniczo – krajobrazowa terenów; na Wzgórzach Dalkowskich znajdują się formy Ochrony Przyrody Wzgórz Dalkowskich, Parki krajobrazowe, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe oraz rezerваты przyrody; 13) ochrona krajobrazu w ramach istniejących na terenie Wzgórz Dalkowskich parków krajobrazowych, obszarów z sieci Natura 2000 oraz innych form ochrony przyrody; 14) dobre warunki przyrodnicze do rozwoju turystyki; 15) duża liczba zabytków i miejsc atrakcyjnych turystycznie; 16) wyznaczone szlaki piesze, rowerowe, wodne, konne i Nordic walking.	1) zaniedbane przestrzenie publiczne we wsi; 2) brak centrów aktywności, świetlic wiejskich; 3) niezadowalający stan techniczny infrastruktury drogowej (dróg gminnych, w tym transportu rolnego, powiatowych i krajowych) oraz infrastruktury towarzyszącej (ciągi piesze, rowerowe, pieszo-rowerowe, przystanki, chodniki); 4) niewystarczająca ilość placów zabaw, siłowni zewnętrznych; 5) ograniczona dostępność komunikacyjna (niewystarczająca intensywność transportu publicznego); 6) postępująca degradacja środowiska przyrodniczego w związku z rozwojem przemysłu, infrastruktury i budownictwa; 7) niewystarczający w stosunku do zasobów obszaru stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii dostępnych na terenie Wzgórz Dalkowskich; 8) zagrożenie powodziowe w rejonach przyrzecznych Odry; 9) niedostateczne zabezpieczenie przeciwpowodziowe; 10) słabe zagospodarowanie terenów przy zbiornikach wodnych; 11) zaniedbana infrastruktura melioracyjna; 12) niedostateczny stopień skanalizowania obszaru; 13) niedostatki infrastruktury wodociągowej oraz występowanie infrastruktury azbestowej; 14) niedostateczna baza noclegowa i turystyczna; 15) niski rozwój turystyki i form aktywnego spędzania czasu; 16) niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego obszaru Wzgórz Dalkowskich

	dla rozwoju turystyki i rekreacji; 17) niski stopień oznakowania znaczących zabytków i tras na obszarze Wzgórz Dalkowskich.
SZANSE	ZAGROŻENIA
1) zwiększająca się świadomość społeczna w zakresie ochrony środowiska, rozwój edukacji dotyczącej ochrony środowiska; 2) promowanie wiedzy w zakresie odnawialnych źródeł energii; 3) działalność Lokalnej Grupy Działania oraz Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie; 4) promocja atrakcji przyrodniczych i walorów krajobrazowych obszaru Wzgórz Dalkowskich; 5) terminowa realizacja inwestycji pod nazwą: zaprojektowanie i wybudowanie drogi ekspresowej S-3 Nowa Sól – Legnica (A-4); 6) rozwój transportu publicznego zapewniającego spójną, zintegrowaną na poziomie powiatowym komunikację; 7) samowystarczalność energetyczna; 8) dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania.	1) postępująca degradacja infrastruktury drogowej i około drogowej i marginalizacja małych miejscowości w gminach wiejskich w kontekście transportu zbiorowego; 2) intensywny rozwój gospodarczy, szczególnie wydobywanie kopalin (węgiel, gaz, miedź) jako zagrożenie dla jakości walorów przyrodniczych; 3) możliwe występowanie szkód górniczych; 4) zwiększona emisja zanieczyszczeń do atmosfery w związku z powstawaniem nowych zakładów przemysłowych, zwiększony hałas, zanieczyszczenie środowiska przez wyziewy z kopalń i tąpnięcia.
Uwarunkowania społeczne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1) korzystna struktura demograficzna obszaru Wzgórz Dalkowskich (duża liczba ludności napływowej do wsi położonych przy dużych miastach) 2) zróżnicowanie branż zatrudniających pracowników: przemysł, usługi, rolnictwo, leśnictwo; 3) postępujący rozwój małych miast/wsi, jako miejsc do życia dla rodzin z dziećmi; 4) upowszechnianie się nowych, związanych ze współczesną cywilizacją kompetencji niezbędnych na rynku pracy (języki obce, technologie informacyjno – komunikacyjne, przedsiębiorczość, nowe zawody itp.) oraz w społeczeństwie; 5) wzrost aktywności społeczeństwa; 6) dostęp do usług podstawowej opieki medycznej; 7) wysoka sprawność jednostek ochotniczych straży pożarnych; 8) wysoka liczba i aktywność organizacji pozarządowych; 9) wzrost liczby liderów w środowiskach wiejskich, 10) potencjał społeczny wynikający z funkcjonowania stowarzyszeń, grup nieformalnych, jednostek pomocniczych; 11) wspieranie organizacji pozarządowych przez LGD, samorządy gminne i powiatowe; 12) dostęp do edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej; 13) dostęp do edukacji ogólnokształcącej na poziomie ponadgimnazjalnym; 14) zróżnicowana oferta edukacyjna w zakresie kierunków zawodowych i technicznych;	1) spadek liczby ludności – niska liczba urodzeń, niekorzystne trendy migracyjne, osoby w wieku produkcyjnym do 35 roku życia wyjeżdżające za granicę; 2) ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów i brak programów profilaktycznych; 3) niewystarczający poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwoju obszarów wiejskich; 4) niewystarczający poziom usług czasu wolnego oraz brak opiekunów świetlic wiejskich; 5) brak lub niewystarczająca ilość infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, lekkoatletycznej i zaplecza dla klubów sportowych; 6) występowanie obiektów użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych; 7) utrzymywanie się wysokiej stopy bezrobocia w części lubuskiej obszaru Wzgórz Dalkowskich; 8) brak funduszy na renowację zabytków w celu zachowania ich trwałości i świetności; 9) brak oferty aktywizacji dla osób 50+.

15) duży udział młodzieży kształcącej się w technikach; 16) działalność gminnych ośrodków kultury i sportu oraz bibliotek; 17) wystarczające lub dobre zasoby infrastruktury sportowej; 18) bogata oferta obszaru Wzgórz Dalkowskich w zakresie lokalnych i ponadlokalnych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych; 19) atrakcyjne tereny pod rozwój budownictwa mieszkaniowego; 20) bogate zasoby dziedzictwa obszarów wiejskich i potencjał dla rozwoju produktów regionalnych; 21) cenne zabytki w szczególności architektura sakralna i pałacowa; 22) wykorzystywanie środków unijnych na realizację projektów w sferze społecznej; 23) niski stopień bezrobocia w gminach położonych w części woj. dolnośląskiego .	
SZANSE	ZAGROŻENIA
1) rozwój współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi; 2) rozwój infrastruktury prospołecznej (baza sportowa, kulturalna, oświatowa); 3) wzbogacenie oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej; 4) napływ nowych inwestycji generujących nowe miejsca pracy; 5) współpraca pomiędzy instytucjami edukacyjnymi a instytucjami rynku pracy i przedsiębiorcami.	1) emigracja zarobkowa osób młodych i wykształconych, w szczególności osób w wieku produkcyjnym; 2) starzenie się społeczeństwa; 3) marazm społeczny, brak zaangażowania społecznego w działania na rzecz innych i rozwiązywanie problemów wsi; 4) niska frekwencja wyborcza.
Uwarunkowania gospodarcze i rynku pracy	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1) zróżnicowana struktura gospodarcza – rolnictwo, leśnictwo, przemysł, usługi; 2) tereny atrakcyjne inwestycyjnie; 3) duża liczba podmiotów gospodarczych; 4) stały wzrost liczby podmiotów gospodarczych; 5) dobra infrastruktura i układ komunikacyjny dla biznesu; 6) duża powierzchnia upraw rolnych; 7) wzrost popytu na żywność ekologiczną, tradycyjną i regionalną oraz żywność wysokiej jakości, 8) moda na aktywne formy wypoczynku; 9) położenie przygraniczne - atrakcyjne dla inwestycji i rozwoju przedsiębiorczości.	1) uciążliwość zakładów przemysłowych dla środowiska - KGHM; 2) brak ofert pracy dla osób młodych bez doświadczenia zawodowego; 3) zamknięta rekrutacja w KGHM – stanowiska są dziedziczone przez członków rodziny; 4) nie wystarczające środki Funduszu Pracy na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej; 5) niedostateczne wsparcie dla rozwoju małej przedsiębiorczości; 6) skomplikowane procedury pozyskiwania środków unijnych; 7) brak punktu sprzedaży produktów lokalnych; 8) niedoinwestowana przedsiębiorczość na obszarach wiejskich; 9) brak zróżnicowanych usług na obszarach wiejskich.
SZANSE	ZAGROŻENIA
1) napływ nowych inwestorów; 2) wsparcie rozwoju drobnej przedsiębiorczości dzięki programom UE; 3) programy LGD tworzące nowe miejsca pracy; 4) rozwój instytucji otoczenia biznesu;	1) rosnąca konkurencyjność ze strony innych ośrodków gospodarczych; 2) konflikt ze środowiskiem przyrodniczym; 3) kryzys gospodarczy; 4) brak inwestycji w rozwój turystyki;

5) integracja środowisk gospodarczych; 6) rozwój bazy turystycznej, promocja i rozwój turystyki aktywnej na terenie powiatu.	5) rozwój dużych supermarketów na obszarach wiejskich stanowiących zagrożenie dla małej przedsiębiorczości.
---	---

Wnioski:

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych mieszkańcy obszaru Wzgórz Dalkowskich wyodrębnili 3 kategorie uwarunkowań, wokół których dokonano analizy słanych mocnych stron oraz szans i zagrożeń. Pierwsza grupa to uwarunkowania przestrzenne, środowiskowe i infrastrukturalne, druga – uwarunkowania społeczne i trzecia – uwarunkowania gospodarcze i rynek pracy. W oparciu o zdefiniowane potrzeby, problemy zostały skonstruowane 3 cele szczegółowe.

W ramach uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych i infrastrukturalnych mieszkańcy dostrzegają wśród mocnych stron dobre położenie geograficzne, rozwiniętą sieć kolejową oraz dróg, port lotniczy w Babimoście i Wrocławiu, a także rozwijające się strefy ekonomiczne, działalność KGHM napędzającą gospodarkę. Jako szanse wskazano zwiększającą się świadomość społeczną w zakresie ochrony środowiska, rozwój edukacji dotyczącej ochrony środowiska, dostępność środków unijnych, działalność Lokalnej Grupy Działania. Z drugiej strony mieszkańcy wskazali, że słabą stroną naszego regionu jest niezadowalający stan techniczny infrastruktury dróg lokalnych, zaniedbane przestrzenie publiczne, brak centrów aktywności i świetlic wiejskich. Wśród zagrożeń wskazano postępujące szkody górnicze, zwiększające się zanieczyszczenie powietrza w związku z rozwojem przemysłu.

Wśród uwarunkowań społecznych jako mocną stroną wskazano postępujący rozwój małych miast/wsi, jako miejsc do życia dla rodzin z dziećmi, wzrost liczby liderów w środowiskach wiejskich, wspieranie organizacji pozarządowych przez LGD, samorządy gminne i powiatowe oraz bogate zasoby przyrodniczo – kulturowe obszaru Wzgórz Dalkowskich. Jako szanse dla regionu podkreślono rozwijającą się współpracę organizacji pozarządowych z samorządem oraz rozwój infrastruktury prospołecznej. Wśród słabych stron podkreślono głównie spadek liczby ludności – niska liczba urodzeń, niekorzystne trendy migracyjne, a także niewystarczający poziom usług czasu wolnego oraz brak opiekunów świetlic wiejskich, utrzymywanie się wysokiej stopy bezrobocia w części lubuskiej obszaru Wzgórz Dalkowskich, oraz brak oferty aktywizacji dla osób 50+. Jednocześnie podkreślano że zagrożeniem dla regionu jest migracja, w tym osób w wieku produkcyjnym do 35 roku życia wyjeżdżających za granicę.

Jako mocne strony uwarunkowań gospodarczych i rynku pracy wskazano tereny atrakcyjne inwestycyjne, dobrą infrastrukturę i układ komunikacyjny dla biznesu, a także położenie przygraniczne - atrakcyjne dla inwestycji i rozwoju przedsiębiorczości. Jako szanse wskazano wsparcie rozwoju drobnej przedsiębiorczości dzięki programom UE oraz programy LGD tworzące nowe miejsca pracy. Z drugiej strony bardzo mocno zaakcentowano, że słabą stroną jest brak ofert pracy dla osób młodych bez doświadczenia zawodowego, niedostateczne wsparcie dla rozwoju małej przedsiębiorczości, skomplikowane procedury pozyskiwania środków unijnych oraz nie wystarczające środki Funduszu Pracy na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Jako główne zagrożenie wskazano rozwój dużych supermarketów na obszarach wiejskich co przyczynia się do bankrutowania małych wiejskich sklepików.

Z analizy mocnych, słabych stron szans i zagrożeń zdefiniowano 3 grupy defaworyzowane tj. osoby młode do 35 roku życia, osoby bezrobotne w tym długotrwale oraz osoby 50+. Ponadto należy wesprzeć przedsiębiorczość na obszarach wiejskich generujących nowe miejsca pracy oraz projekty przyczyniające się do ochrony środowiska, przeciwdziałające zmianom klimatu i nastawione na rozwój nowych technologii i innowacji przyjaznych środowisku. W kryteriach wyboru projektów uwzględniono dodatkowe punkty dla projektów które niwelują wskazane nierówności.

ROZDZIAŁ V. Cele i wskaźniki

5.1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie wdrażając Lokalną Strategię Rozwoju, ma możliwość kompleksowo i komplementarnie realizować cele jakie postawiono przed lokalnymi grupami działania w Europie w ramach realizacji instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie w pełni wpisują się we wszystkie cele programowe PROW co zostało szczegółowo zaprezentowane poniżej, w opisie celu głównego, i poszczególnych celów szczegółowych oraz przedsięwzięć.

Cel ogólny dotyczy zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego regionu Wzgórza Dalkowskie, a więc realizacji przedsięwzięć wynikających z celów szczegółowych, które to są wynikiem diagnozy i konsultacji z mieszkańcami obszaru Wzgórz Dalkowskich. I tak cel szczegółowy I.1 wpisuje się bezpośrednio w cele programowe dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznej, środowiskowej i infrastruktury społecznie – użytecznych miejsc aktywności mieszkańców, w tym centrów aktywności integracji dla grup defaworyzowanych. Cel drugi II.1 realizujące przedsięwzięcia dotyczące wspierania włączenia społecznego, niwelowania ubóstwa, redukcji dysproporcji w dostępie do usług publicznych, promocję dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i historycznego, a także integracja grup defaworyzowanych w środowiskach wiejskich, tworzenia im warunków do aktywizacji społecznej, włączenia do życia społecznego. Natomiast cel szczegółowy III.1 realizowany będzie głównie poprzez przedsięwzięcia dotyczące wsparcia podmiotów gospodarczych, w tym wspieranie osób fizycznych zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą jak i wzmocnienie potencjału i kompetencji już działających przedsiębiorstw, w szczególności w branżach wskazanych jako istotne dla rozwoju regionu Wzgórz Dalkowskich to jest gastronomia, hotelarstwo, handel, usługi, a także przedsiębiorstwa wykorzystujące nowoczesne technologie przyjazne środowisku. Ponadto w kryteriach wyboru operacji uwzględniono premiowanie wniosków skierowanych do grup defaworyzowanych, jako grup szczególnie potrzebujących wsparcia, co wynika z diagnozy i analizy SWOT.

Wszystkie cele i przedsięwzięcia LSR LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie uwzględniają dane zawarte w diagnozie, co zostało szczegółowo wskazane w poszczególnych podrozdziałach Rozdziału III LSR oraz w niniejszym Rozdziale V. Przy formułowaniu celów i przedsięwzięć oparto się w dużej mierze na wnioskach wynikających z konsultacji społecznych, co także zostało opisane w Rozdz. III. Diagnoza, a w sposób skondensowany zostało odzwierciedlone w analizie SWOT, tj. rozdziale IV. Ścisłe związki pomiędzy diagnozą, analizą SWOT oraz drzewem problemów pokazuje Matryca logiczna, znajdująca się w Rozdziale V.

5.2. Wykazanie zgodności celów z celami programu

Planowane do realizacji w LSR cele są zgodne z Priorytetem VI Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Ponadto są zgodne z celem szczegółowym 6A Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy i celem szczegółowym 6B Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

5.3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania

Środki przeznaczone na wdrażanie Strategii zostały przypisane poszczególnym działaniom w rozbiciu na czas ich realizacji oraz cel, które realizują. Zestawienie celów ze źródłem finansowania zostało szczegółowo przedstawione w rozdziale VII Plan działania.

5.4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS

W ramach RLKS realizowane będą następujące przedsięwzięcia:

- 1) Przedsięwzięcie 1.1.1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej** – jest to odpowiedź na zdiagnozowane braki w infrastrukturze turystycznej, rekreacyjnej, służącej integracji społecznej i edukacyjnej, w tym zagospodarowanie przestrzeni publicznej oraz tworzenia centrów aktywności społecznej dla grup defaworyzowanych. Uzasadnieniem realizacji tego przedsięwzięcia są potrzeby mieszkańców przedstawione w diagnozie, są one ponadto powiązane z przyjętym w LSR celem ogólnym do realizacji. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą działania z zakresie projektów **grantowych i konkursu, przy czym dofinansowanie dla JST w ramach konkursu wynosi do 63,63%, a w ramach projektów grantowych do 100% kosztów kwalifikowalnych**. Zaplanowana kwota w LSR – **1 830 931,58 euro**
- 2) Przedsięwzięcie 1.1.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej** - w ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą działania w zakresie rozwoju ogólnodostępnej

i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej, zachowania oraz promocji dziedzictwa lokalnego. Pula środków na ten cel wynosi łącznie **84 396,55 euro**. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą działania **w zakresie projektów grantowych oraz współpracy i konkursy**. Dofinansowanie dla JST w ramach konkursu wynosi do **63,63%**, a w ramach projektów grantowych do **100% kosztów kwalifikowalnych**. Poziom dofinansowania w przypadku projektów grantowych, będzie się mieścić w granicach 5-50 tysięcy zł.

- 3) **Przedsięwzięcie 1.2.1. Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji w tym działania przyrodnicze i klimatyczne** - w ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą działania w zakresie imprez aktywizujących i kultywujących tożsamość lokalną, wydarzenia kulturowo – integracyjne aktywizujące społeczność lokalną, akcje, kampanie oraz działania edukacyjne dotyczące przyrody i klimatu. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą działania z zakresu aktywizacji i projektów grantowych. Zaplanowana pula na ten cel wyniesie **50.000,00 euro**. Dofinansowanie dla JST w ramach projektów grantowych wynosi do **100% kosztów kwalifikowalnych**, a poziom dofinansowania będzie się mieścić w granicach 5-50 tysięcy zł.
- 4) **Przedsięwzięcie 1.2.2. Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR** – w ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą działania związane ze spotkaniami informacyjnymi, artykuły na stronie internetowej, informacje na Fanpage LGD, informację na tablicy informacyjnej, badania LSR. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą działania z zakresu aktywizacji. Zaplanowana pula na ten cel wyniesie **5.750,00 euro**.
- 5) **Przedsięwzięcie 1.2.3. Zintegrowane działania promujące region Wzgórz Dalkowskich** - realizacja inicjatyw lokalnych jest odpowiedzią na przedstawioną w diagnozie skalę niedoboru w zakresie aktywności społecznej, a także wzmacniające potencjał organizacji pozarządowych. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą działania z **zakresu aktywizacji**. Pula środków na ten cel wynosi łącznie **20.075,00 euro**. W przypadku projektów grantowych poziom dofinansowania będzie się mieścić w granicach 5-50 tysięcy zł.
- 6) **Przedsięwzięcie 1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych** - jest to odpowiedź na wskazywane przez mieszkańców problemy związane z migracją zarobkową, niskimi zarobkami, zagrożeniem ubóstwem i bezrobociem. Realizacja tego przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju przedsiębiorstw na obszarze LGD. Warunki dostępu do przedsięwzięcia to dofinansowanie 100%, kwota dofinansowania została zróżnicowana tj. mieści się w przedziale 50 - 100 tys. zł, ostatecznie o wielkości kwoty potrzebnej na uruchomienie biznesu zadecyduje beneficjent wraz z doradcą. Po dogłębnej analizie lokalnego rynku „dotacji” na uruchamianie działalności gospodarczej, głównie przyznawanej przez PUP w wysokości ok. 20 tys. zł z budżetu państwa i 40 tys. zł ze środków unijnych (EFS) mamy wiedzę, że środki są niewystarczające, a zainteresowanie nimi jest większe niż możliwości finansowe PUP. Wynika z tego również, że proponowane przez nas wsparcie jest dużo wyższe od tego dotychczas dostępnego na rynku. Należy tutaj wziąć jednak pod uwagę fakt, że będziemy premiować operacje innowacyjne i wprowadzające rozwiązania służące ochronie środowiska, w tym rozwój branż kluczowych dla regionu Wzgórz Dalkowskich. Takich warunków nie stawiał PUP, a ich ewentualne wdrożenie wiąże się na pewno z potrzebą większych środków finansowych na start. Poza tym w przypadku naszych premii nie ma kwalifikowalności kosztów, tak więc beneficjent nie ma ograniczeń w wydatkach, jakie już miał w przypadku dofinansowania z PUP, stąd też wynika większa kwota dotacji w ramach LSR. Nasze dotychczasowe doświadczenie, jako LGD w ramach wdrażanego w poprzednim okresie programowania działania: „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” pokazuje, że zainteresowanie uruchomieniem działalności, czy też jej rozwijaniem było duże, a średnia wartość operacji wynosiła około 100 tys. zł. Biorąc pod uwagę powyższe dane kwotę wsparcia ustala się na 100.000 złotych. Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach zakresu: „podejmowanie działalności gospodarczej” i przeznaczono na nie kwotę w LSR w wysokości: **735.309,57 euro**
- 7) **Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym kluczowych branż dla regionu** – jest to działanie z jednej strony mające na celu wzmocnienie istniejących podmiotów gospodarczych, a z drugiej pozwalające na zwiększenie lub poszerzenie dotychczasowego profilu działalności. W ramach tego przedsięwzięcia premiowane będą te operacje, które wprowadzają innowacyjne rozwiązania i są przyjazne dla środowiska. Dodatkowe punkty zostaną przyznane operacjom zaspokajającym potrzeby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i deklarującym zatrudnienie osoby wskazanej w grupie defaworyzowanych pod kątem dostępu do rynku pracy. Poziom

dofinansowania 70%. Biorąc pod uwagę fakt, że o wsparcie mogą aplikować mikro i mali przedsiębiorcy kwota dofinansowania mieści się w przedziale 50 – 300 tysięcy. Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach zakresu: „rozwój przedsiębiorstw” i przeznaczono na nie kwotę w LSR w wysokości: **670.258,85 euro**.

5.5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych – przedstawia Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.

5.6. Źródła pozyskania danych do pomiaru

- Rejestr danych LGD;
- Sprawozdania końcowe z realizacji operacji;
- Dane dostępne w GUS (dotyczy wyłącznie celów ogólnych);
- Badania ewaluacyjne (dotyczy wyłącznie celów ogólnych).

5.7. Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych

Określone wskaźniki będą podlegały monitorowaniu i ewaluacji w sposób i z częstotliwością opisane w rozdziale poświęconym tym zagadnieniom. Aktualizowanie stopnia osiągania przyjętych wskaźników dokonywać będą pracownicy biura na podstawie ankiet monitorujących przesyłanych przez beneficjentów poszczególnych działań jak również na podstawie danych pozyskanych ze stron GUS /Bank Danych Lokalnych oraz własnych raportów i analiz.

5.8. Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia

Wskaźnik początkowy ustalany był w następujący sposób:

- Na podstawie danych dostępnych w GUS, dla tych wskaźników za datę początkową przyjęto 2014 rok, ponieważ dla interesujących nas zestawień była to data graniczna;
- Na podstawie danych dostępnych w raporcie ewaluacyjnym, dla tych wskaźników za datę początkową przyjęto 2015 rok, ponieważ badanie ewaluacyjne prowadzone było w 2015 roku;
- Dla pozostałych danych przyjęto wartość początkową 0 z uwagi na brak danych.

5.9. Stan docelowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia

Stan docelowy przyjętych w Strategii wskaźników oszacowany został głównie na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb i oczekiwań przedstawicieli poszczególnych sektorów tj. jednostek sektora publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców i organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze LGD. Element ten pozwolił z jednej strony na precyzyjne zaplanowanie poszczególnych działań natomiast z drugiej strony pozwolił na dobór wskaźników pozwalających na dokonanie pomiaru ich osiągnięcia. Ich ostateczny poziom jest zatem wynikiem precyzyjnej diagnozy potrzeb, oczekiwań, możliwości finansowych oraz podziału środków na poszczególne cele Strategii.

Mając na uwadze diagnozę obszaru LGD, wyniki konsultacji społecznych oraz interwencje zdiagnozowane w dokumentach strategicznych województwa i programach PROW i RPO WL i WD, proponuje się następujący układ celów LSR Lokalnej Grupy Działania Wzgórza Dalkowskie.

Tabela nr 21. Cele i wskaźniki wskazane dla LSR LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie

1.0	Cel ogólny	Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.				
1.1	Cele szczegółowe	Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.				
1.2		Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.				
1.3		Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23) r.				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2020 (23) rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W 1.0	Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.	Wzrost liczby organizacji pozarządowych na obszarze LSR	liczba	283	295	Dane z GUS
		Wzrost procent mieszkańców deklarujących chęć zaangażowania się na rzecz społeczności lokalnej	procent	0	10	Badanie ewaluacyjne
		Wzrost procent mieszkańców gmin objętych działalnością LGD, które słyszały o działaniach podejmowanych przez LGD Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie	procent	87,5	90,00	Badanie ewaluacyjne
		Wzrost liczby mieszkańców z obszaru LGD, która skorzystała ze wsparcia w ramach wdrażania LSR	liczba	2522	2650	Rejestr prowadzony przez LGD
		Wzrost intensywności ruchu turystycznego na obszarze LGD	liczba	1601,81	1681,90	Dane z GUS
		Spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych na terenach objętych działalnością LGD	liczba	8096	8067	Dane z GUS
		Wzrost liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na obszarze	liczba	6894	6910	Dane z GUS

		LSR				
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2020 (23) rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
w 1.1	Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	Wzrost liczby mieszkańców gmin objętych działalnością LGD korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub służącej integracji społecznej, w tym dla grup defaworyzowanych	liczba	0	350	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Wzrost liczby osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury drogowej łączącej obiekty użyteczności publicznej z siecią dróg publicznych albo skracających dystans lub czas dojazdu do nich	liczba	0	100	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba osób korzystających z nowopowstałej, ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej powstałej w ramach grantów, w tym dla grup defaworyzowanych	liczba	0	100	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba osób, które skorzystały z pakietów ofert turystycznych powstałych w wyniku projektów współpracy	liczba	0	100	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba uczniów, które skorzystały z nowej oferty edukacyjnej powstałej w ramach projektu współpracy	liczba	0	500	Rejestr danych prowadzonych przez LGD

w 1.2	Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórze Dalkowskie do 2020 (23) r	Liczba uczestników szkolenia, które je ukończyły i zdały egzamin po jego zakończeniu w związku z realizacją i wdrażaniem LSR	liczba	0	40	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach organizowanych przez Grantobiorców projektów grantowych i działań realizowanych w ramach aktywizacji LSR	liczba	0	500	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba osób odbiorców materiałów promocyjnych i informacyjnych o zasobach obszaru LGD	liczba	0	500	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba producentów lokalnych na targach, jarmarkach, wystawach promujących region i zasoby obszaru Wzgórze Dalkowskich	liczba	0	10	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
w 1.3	Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23) r.	Liczba nowoutworzonych miejsc pracy w wyniku wsparcia nowoutworzonych przedsiębiorstw w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	liczba	0	18	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba nowoutworzonych miejsc pracy w wyniku wsparcia rozwoju istniejących przedsiębiorstw w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	liczba	0	12	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba osób z grup defaworyzowanych, która znalazła zatrudnienie w związku z realizacją przedsięwzięcia	liczba	0	5	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
		Liczba uczestników szkolenia, które ukończyły i zdały egzamin po jego zakończeniu	liczba	0	20	Rejestr prowadzony przez LGD
		Liczba utworzonych miejsc pracy w kluczowych dla regionu branżach	liczba	0	5	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji

		Liczba utworzonych miejsc pracy uwzględniających innowacyjność np. wykorzystanie OZE, wykorzystanie TIK, nowe produkty, technologie, usługi wykorzystujące lokalne zasoby do tej pory nie stosowane na obszarze LGD	liczba	0	2	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produkty				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru
						Początkowa 2014 rok	Końcowa 2020 (23) rok	
1.1.1	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej	JST, Organizacje pozarządowe, osoby fizyczne, osoby prawne, LGD	Konkurs,	Liczba miejsc zagospodarowanych przestrzeni publicznej	Sztuka	0	11	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			Projekt grantowy		Sztuka	0	5	
			Konkurs,	Liczba przebudowanych, wyposażonych centrów aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi	Sztuka	0	12	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			Projekt grantowy		Sztuka	0	0	
			Konkurs	Liczba miejsc, spotkań, rekreacji i integracji dla mieszkańców i grup defaworyzowanych	Sztuka	0	9	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			Projekt grantowy		Sztuka	0	8	

			Konkurs	Długość, wybudowanych lub przebudowanych dróg	Kilometr	0	1,32	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
1.1.2	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej		Projekt grantowy	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	Sztuka	0	2	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			Konkurs	Liczba miejsc i ścieżek do edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i prezentacji dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich	Sztuka	0	2	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
			Projekt grantowy		Sztuka	0	2	
			Projekt współpracy	Liczba projektów współpracy	Liczba	0	3	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji Dane własne LGD
1.2.1	Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji w tym działania przyrodnicze i	JST, Organizacje pozarządowe, osoby fizyczne, osoby prawne, LGD	Aktywizacja	Liczba wydarzeń kulturowo – integracyjnych aktywizujących społeczność lokalną	Sztuka	0	7	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			Projekt grantowy		Sztuka	0	13	

	klimatyczne		Aktywizacja,	Liczba akcji, kampanii oraz działań edukacyjnych dotyczących przyrody i klimatu	Liczba	0	1	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
			Aktywizacja,	Liczba warsztatów, szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	Liczba	0	10	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
1.2.2	Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR	JST, Organizacje pozarządowe, osoby fizyczne, osoby prawne, LGD	Aktywizacja,	Liczba spotkań informacyjnych	Sztuka	0	50	Dane własne LGD
				Liczba artykułów na stronie internetowej LGD	Sztuka	0	32	Dane własne LGD
				Liczba informacji na Fanpage	liczba	0	50	Rejestr danych prowadzonych przez LGD
				Liczba informacji na tablicy informacyjnej	liczba	0	12	Rejestr danych prowadzonych przez LGD
				Liczba badań monitorujących LSR	liczba	0	4	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji
1.2.3	Zintegrowane działania promujące Wzgórza Dalkowskie		Aktywizacja,	Liczba materiałów promocyjno – informacyjnych	liczba	0	2 000	Sprawozdanie końcowe z realizacji operacji

				Liczba wyjazdów na targi, jarmarki i wystawy promujące region i zasoby obszaru Wzgórz Dalkowskich	Sztuka	0	10	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
1.3.1	Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	JST, osoby fizyczne, osoby prawne, LGD	Konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	30	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów
1.3.2	Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym kluczowych branż dla regionu		Konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	12	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe)
			Aktywizacja	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	liczba	0	10	Rejestr danych prowadzonych przez LGD
SUMA								

Tabela nr 22. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników - badania własne LGD)

Zidentyfikowane problemy wynikające z analizy SWOT	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne
1/ Niekorzystna struktura demograficzna ludności – starzenie się społeczności lokalnej. 2/ Migracja młodzieży i ludzi aktywnych zawodowo na obszarach wiejskich. 3/ Niewykorzystanie potencjału osób do 35 roku życia seniorów 50+; 4/ Ograniczony dostęp do usług edukacyjnych, medycznych, transportowych, szczególnie na obszarach wiejskich. 5/ Wzrastająca liczba osób	1. Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.	1.1. Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	1.1.1 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej	1/ Liczba miejsc zagospodarowanych przestrzeni publicznej 2/ Liczba przebudowanych, wyposażonych centrów aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi 3/ Liczba <u>miejsc spotkań, rekreacji i integracji</u> dla mieszkańców i grup defaworyzowanych 4/ Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	1/ Liczba osób użytkujących zagospodarowane miejsca przestrzeni publicznej 2/ Liczba osób użytkujących centra aktywności lokalnej 3/ Liczba osób odwiedzających zabytkowe obiekty 4/ Liczba użytkowników miejsc do edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i prezentacji dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich 5/ Liczba osób, które skorzystały z pakietów ofert turystycznych powstałych w wyniku projektów współpracy	1/ Wzrost dochodów gmin 2/ Wzrost ruchu turystycznego 3/ Wzrost liczby organizacji 4/ Wzrost liczby podmiotów gospodarczych 5/ Zniwelowanie nierówności społecznej w zakresie	1/ Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych; 2/ Rozwój sektora gospodarczego; 3/ Procesy starzenia się - wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym; 4/ Migracje zarobkowe, zwłaszcza ludzi

zagrożonych wykluczeniem społecznym. 6/ Niewystarczająca infrastruktura integracji społecznej i aktywizacji społeczno-zawodowej; 7/ Niewystarczająca lub niedoposażona infrastruktura kulturalna, szczególnie w odległych od centrów gmin wsiach. 8/ Zaniedbana przestrzeń publiczna w wielu miejscowościach oraz zły stan techniczny wielu obiektów zabytkowych 9/ Niezadowalający stan techniczny infrastruktury drogowej (dróg gminnych, w tym			1.1.2 Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej	1/ Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim 2/ Liczba miejsc i ścieżek do edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i prezentacji dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich 3/ Liczba projektów współpracy		wskazanych grup defaworyzowanych w regionie 6/ Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców obszarów wiejskich we wdrażanie LSR	młodych; 5/ Nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych oraz zanieczyszczenie środowiska; 6/ Rozwój różnych form turystyki opartej o wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego i kulturowego; 7/ Ubożenie społeczeństwa.
				1/ Liczba warsztatów, szkoleń w świetlicach i centrach aktywności dla potencjalnych beneficjentów 3/ Liczba imprez aktywizujących i	1/ Liczba uczestników zajęć w świetlicach i centrach aktywności dla potencjalnych beneficjentów 3/ Liczba uczestników imprez		

transportu rolnego, powiatowych i krajowych) oraz infrastruktury towarzyszącej (ciągi piesze, rowerowe, pieszo-rowerowe, przystanki, chodniki); 10/ Zwiększona emisja zanieczyszczeń do atmosfery w związku z powstawaniem nowych zakładów przemysłowych, zwiększony hałas, zanieczyszczenie środowiska przez wyziewy z kopalń i tąpnięcia;		2020 (23) r.	klimatyczne	kultywujących tożsamość lokalną 4/ Liczba akcji, kampanii oraz działań edukacyjnych dotyczących przyrody i klimatu 5/ Liczba wydarzeń kulturowo – integracyjnych aktywizujących społeczność lokalną	aktywizujących i kultywujących tożsamość lokalną 4/ Liczba uczestników działań edukacyjnych dotyczących przyrody i klimatu 5/ Liczba osób z grup defaworyzowanych, głównie osób 50+ korzystająca z działań integracji i aktywizacji mieszkańców		
			1.2.2 Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR	1/ Liczba spotkań informacyjnych 2/ Liczba szkoleń 3/ Liczba artykułów na stronie internetowej 4/ Liczba informacji na Fanpage 5/ Liczba informacji na tablicy informacyjnej 6/ Liczba badań LSR	1/ Liczba osób uczestniczących w realizacji planu komunikacji 2/ Liczba aktualizacji LSR		
			1.2.3 Zintegrowane działania promujące Wzgórza	1/ Liczba materiałów promocyjno – informacyjnych 2/ Liczba imprez	1/ Liczba odbiorców materiałów promocyjnych 2/ Liczba uczestników imprez		

			Dalkowskie	promujących region 3/ Liczba wyjazdów na targi, jarmarki, wystawy promujące region i zasoby obszaru Wzgórz Dalkowskich	promujących region		
		I.3. Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23) r.	I.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	1/Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	1/ Liczba utworzonych miejsc pracy 2/ Liczba osób wspartych z grup defaworyzowanych 3/ Liczba osób wspartych z obszarów wiejskich 4/ Liczba utworzonych miejsc pracy w kluczowych dla regionu branżach 5/ Liczba utworzonych miejsc pracy uwzględniających innowacyjność np. wykorzystanie OZE, wykorzystanie TIK, nowe produkty, technologie, usługi wykorzystujące lokalne zasoby do tej pory nie stosowane na obszarze LGD		
			I.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym w kluczowych branżach dla regionu	1/ Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa			

ROZDZIAŁ VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru

6.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

W celu stworzenia sprawnego i czytelnego dla potencjalnych grantobiorców systemu przyznawania i rozliczania wsparcia z budżetu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie (LGD Wzgórza Dalkowskie) zadań realizowanych w ramach projektu grantowego, opracowano następujący zestaw procedur:

1. Procedura ogłaszania naboru i przyjmowania wniosków o przyznanie pomocy.
2. Procedura wyboru operacji:
 - a) wstępna ocena wniosków według Karty weryfikacji opracowanej przez LGD Wzgórza Dalkowskie na podstawie obowiązujących przepisów prawa,
 - b) ocena zgodności operacji z LSR składająca się z:
 - zaplanowanych w LSR wskaźników dla projektu grantowego na realizację, którego ogłoszony został nabór,
 - oceny zgodności z Programem w ramach, którego jest planowana realizacja tej operacji.
 - c) ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru.
3. Procedura wyłączenia członka Rady z udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność w procesie oceny.
4. Procedura wnoszenia i rozpatrywania odwołań przez Grantobiorców od decyzji Rady.
5. Procedura zawarcia umowy, monitoringu i kontroli oraz rozliczania.
6. Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru, oraz dokumentów:
 - a) regulamin naboru wniosków o przyznanie pomocy (Załącznik do wniosku o wybór LSR),
 - b) wzór wniosku o przyznanie pomocy, wzór sprawozdania końcowego oraz wzór umowy udzielenia grantu (Załączniki do wniosku o wybór LSR),
 - c) zasady przekazania i rozliczania grantu oraz zasady monitoringu i kontroli (Załącznik do wniosku o wybór LSR).

Procedury udostępnione są do wiadomości publicznej za pomocą strony internetowej LGD Wzgórza Dalkowskie www.lgd.wzgorzadalkowskie.pl oraz są ogólnodostępne w biurze LGD.

Rada dokonuje oceny zgodności operacji z LSR w oparciu o ustaloną procedurę oraz z zastosowaniem lokalnych kryteriów wyboru, określających priorytety LGD Wzgórza Dalkowskie jako instytucji finansującej. Procedura przeprowadzania głosowania zawarta jest w Regulaminie Rady LGD Wzgórza Dalkowskie, stanowiącym załącznik do wniosku o wybór LSR.

Wymienione powyżej propozycje procedur były przygotowane przez członków Rady, a następnie konsultowane na Walnym Zgromadzeniu Członków, a po ich akceptacji upubliczniane na stronie internetowej LGD.

6.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Kryteria Wyboru Operacji oraz Kryteria Wyborów Grantów zostały ustanowione podczas spotkania grupy roboczej. Następnie zostały poddane dyskusji na Walnym Zgromadzeniu Członków Stowarzyszenia LGD Wzgórza Dalkowskie oraz przedłożone do konsultacji społecznych.

Zarząd Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie ma prawo do zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji.

Zmiany kryteriów mogą wynikać z następujących okoliczności:

- a) zmiany w przepisach prawnych, mających wpływ na wdrażanie LSR
- b) niski stopień założonych w LSR wskaźników
- c) zgłaszane uwagi dotyczące obowiązujących kryteriów przez członków Rady (wniosek z posiedzenia), z własnej inicjatywy Zarządu.

Zasady zmiany kryteriów wyboru zostały zawarte w procedurze i stanowią odrębny załącznik do wniosku o wybór LSR.

6.3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji i zasad oceny

Kryteria wyboru operacji zarówno grantowych jak i pozostałych uwzględniają m.in. ocenę wniosku pod kątem jego innowacyjności. W celu doprecyzowania tego aspektu oceny zdefiniowano pojęcie

innowacyjności. **ZA INNOWACJE** uważa się najróżniejsze fakty, procesy i zjawiska o charakterze technicznym, organizacyjnym, społecznym lub psychologicznym, w szczególności nietypowe, niestandardowe wykorzystanie lub promocję lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych na obszarze co najmniej gminy.

Zaproponowana punktacja to:

1. Dla celów szczegółowych 1 i 2

- a) Działanie posiada innowacyjny charakter - 1 pkt
- b) Działanie nie posiada innowacyjnego charakteru – 0 pkt

2. Dla celu szczegółowego nr 3

- a) Operacja nie ma charakteru innowacyjnego – 0 pkt
- b) Operacja ma charakter innowacyjny a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze 1 miejscowości należącej do gminy z obszaru Wzgórz Dalkowskich – 1 pkt
- c) Operacja ma charakter innowacyjny a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze więcej niż 1 miejscowości z jednej gminy należącej do Wzgórz Dalkowskich – 2 pkt
- d) Operacja ma charakter innowacyjny a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze co najmniej 8 gmin ze Wzgórz Dalkowskich – 3 pkt,

Każdy z członków Rady będzie posiadał obowiązek określenia, czy oceniany przez niego wniosek posiada charakter innowacyjny czy też nie, przyznając na karcie ocen odpowiednio 0 lub 1 punkt dla celu szczegółowego nr 1 i 2 oraz od 0 do 3 pkt dla celu szczegółowego nr 3, czyni to poprzez stwierdzenie, czy dana operacja jest zgodna z przyjętą w LSR definicją.

6.4. Informacja o realizacji projektów grantowych i/lub operacji własnych

LGD planuje realizację Projektów Grantowych. Natomiast nie planuje realizacji operacji własnych.

Realizacja Projektów Grantowych ma przyczynić się do osiągnięcia celu głównego tj. Zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego opartego na wykorzystaniu zasobów obszaru lokalnej grupy działania Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020 (23) r. Będzie to możliwe dzięki osiągnięciu 2 celów szczegółowych:

- a) Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020 (23) r.
- b) Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020 (23) r.

Zakres realizacji Projektów Grantowych obejmuje:

- a) zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej przyczyniając się do realizacji centrów aktywności, miejsc rekreacji i integracji Wzgórz Dalkowskich
- b) zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez prace konserwatorskie obiektów zabytkowych oraz obejmuje zachowanie dziedzictwa przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej w zakresie realizacji miejsc i ścieżek edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich,
- c) promowanie obszaru objętego LSR, poprzez organizację wydarzeń kulturowo – integracyjnych, aktywizujących społeczność lokalną z tym, że:
 - operacja nie służy promocji produktów lub usług lokalnych wyłącznie jednego podmiotu,
 - nie dotyczy organizacji wydarzeń cyklicznych, z wyjątkiem wydarzenia inicjującego cykl wydarzeń lub wydarzenia specyficznego dla danej LSR, wskazanych i uzasadnionych w LSR, przy czym przez wydarzenie cykliczne rozumie się wydarzenie organizowane więcej niż jeden raz oraz poświęcone przynajmniej w części tej samej tematyce.

Operacje realizowane w ramach Projektów Grantowych mieszczą się w granicach: od **5.000 zł** do **50.000 zł**. Uprawnionymi do ubiegania się o wsparcie w ramach projektów grantowych są:

- osoby prawne, z wyłączeniem województwa, jeżeli siedziba tej osoby lub jej oddziału znajduje się na obszarze wiejskim objętym LSR;
- jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli siedziba tej jednostki lub jej oddziału znajduje się na obszarze wiejskim objętym LSR.

Poziom dofinansowania dla projektów grantowych wynosi do 100% kosztów kwalifikowanych. Planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu i rezultatu realizacji PG przedstawia szczegółowo Plan działania stanowiący załącznik do niniejszego dokumentu.

6.5 Procedura ogłaszania naboru i przyjmowania wniosków o przyznanie pomocy w ramach projektu grantowego

Szczegółowe warunki przyznawania pomocy zostały określone w REGULAMINIE naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach projektu grantowego w ramach PROW 2014-2020, który stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR.

6.6 Procedura ogłaszania naboru i przyjmowania wniosków o przyznanie pomocy na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD w ramach PROW 2014-2020

Szczegółowe warunki przyznawania pomocy zostały określone w REGULAMINIE naboru wniosków o przyznanie pomocy na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD w ramach PROW 2014-2020, który stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR.

ROZDZIAŁ VII. Plan działania

Plan działania jest ściśle powiązany z określonymi celami i wskaźnikami ich osiągania. Zaplanowane przedsięwzięcia zostały skonsultowane z przedstawicielami poszczególnych sektorów tj. jednostek sektora publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców i organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze LGD. Pozwoliło to na precyzyjne określenie planowanych do osiągnięcia efektów poszczególnych działań oraz czasu ich wykonania. Plan działania składa się z tabeli w której wskazano 3 cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia przypisane do celów szczegółowych. Wyodrębniono do realizacji przedsięwzięcia oraz podano czas ich realizacji, zaplanowano kwotę oraz zakres działania w ramach PROW. Opisywany dokument stanowi załącznik nr 3 do LSR. Natomiast poniżej został zamieszczony budżet celów szczegółowych w ramach wdrażania LSR w podziale czasowym oraz wskazaniem rodzaju trybu wsparcia operacji.

Tabela nr 23. Budżet celów szczegółowych LSR - opracowanie własne LGD

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE	2016-2018		2019-2021		2022-2024	RAZEM
Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.	Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23)r.	477.668,55 euro (projekty indywidualne)		474.665,25 euro (projekty indywidualne)		680.503,84 euro (projekty indywidualne)	1 925 756,58 euro
		49.813,07 euro (projekty grantowe)		151.506,80 euro 148.280,87 euro (projekty grantowe)		0,00 (projekty grantowe)	
		52.250,00 euro (projekty współpracy)	21.287,50 euro (aktywizacja)	0,00 (projekty współpracy)	21.287,50 euro (aktywizacja)	0,00 (projekty współpracy)	
	Integracja i aktywizacja społeczna oraz zawodowa mieszkańców obszaru LG D Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	24.768,32 euro (projekty grantowe)		25.231,68 euro (projekty grantowe)		1000,00 euro (aktywizacja)	51.000,00 euro
	Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.	560.531,62 euro (projekty indywidualne)		520.036,80 euro (projekty indywidualne)		325.000,00 euro (projekty indywidualne)	1.405.568,42 euro
RAZEM:							3 382 325 euro

ROZDZIAŁ VIII. Budżet LSR

8.1. Ogólna charakterystyka budżetu w tym wskazanie funduszy FSI stanowiących źródło finansowania LSR w latach 2014 -2020

Kwota budżetu określona została na podstawie Ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem społeczności lokalnej. Łączna wysokość wsparcia określona została na poziomie 4 001 505 euro.

Kwotę tą stanowią środki zaplanowane na realizację LSR w wysokości 3.286.500 euro środki zaplanowane na realizację projektów współpracy z innymi LGD w wysokości 52.250,00 euro środki na koszty bieżące w wysokości 619.180,00 euro. Aktywizacja mieszkańców Wzgórz Dalkowskich, na którą zaplanowano 43.575,00 euro.

Budżet LSR wskazuje także na Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich jako wiodący, a tym samym na Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 jako na podstawowe źródło finansowania działań określonych w Strategii. W ramach Kryteriów Wyboru Grantu oraz Kryteriów Wyboru Operacji uwzględniono premiowanie projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określonej w poszczególnych programach co zapewni zróżnicowanie środków innych niż środki PROW 2014-2020.

8.2. Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR

Budżet został skonstruowany w taki sposób, aby każdy z zakładanych celów szczegółowych mógł być zrealizowany za pomocą określonego zakresu tj. wdrażania LSR, projektów współpracy bądź kosztów bieżących. Z uwagi na fakt, że większość działań aktywizacyjnych będzie prowadzona przez pracowników biura w ramach ich obowiązków nie przewidziano ponoszenia kosztów w tym zakresie. Zdecydowana większość celów szczegółowych będzie realizowana w ramach wdrażania LSR. Cel szczegółowy 1 i 2 dodatkowo zostanie osiągnięty między innymi poprzez realizację projektów współpracy. Natomiast w ramach kosztów bieżących będą realizowane między innymi zadania związane z organizacją szkoleń i doradztwa, działania aktywizacyjne oraz te zawarte w planie komunikacyjnym. Budżet przewidziany na realizację celów szczegółowych w ramach wdrażania LSR znajduje się w rozdziale VII Plan Działania.

ROZDZIAŁ IX. Plan komunikacji

9.1. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Działania komunikacyjne składać się będą z dwóch typów działań realizowanych równolegle polegających na:

- informowaniu ogółu społeczeństwa, potencjalnych Beneficjentów i uczestników projektów o możliwości jakie wnosi EFRROW,
- promowaniu Funduszy Europejskich w tym EFRROW jako marki wśród mieszkańców LGD, ze szczególnym uwzględnieniem promocji dotychczasowych efektów realizowanych inwestycji, w tym źródle ich dofinansowania.

Działania te prowadzone będą wśród wszystkich grup docelowych określonych w PROW 2014-2020 z terenu LGD poprzez:

- 1) **Prowadzenie działań informacyjnych na stronie www, Fanpage i tablicy ogłoszeń** – kampania informacyjna będzie prowadzona od momentu ogłoszenia naboru do jego zakończenia. Głównym jej celem będzie poinformowanie o terminie i miejscu składania wniosków, form wsparcia, zakresu tematycznego operacji; warunków udzielanego wsparcia, kryteriów wyboru operacji wraz ze wskazaniem minimalnej liczby punktów, której uzyskanie jest warunkiem wyboru operacji; o wymaganych dokumentach, potwierdzających spełnienie warunków udzielenia wsparcia oraz kryteriów wyboru operacji; o wysokości limitu środków w ramach ogłaszanego naboru; o miejscu udostępnienia Strategii Lokalnej Kierowanej przez Społeczność, formularza wniosku o udzielenie wsparcia, formularza wniosku o płatność oraz formularza umowy o udzielenie wsparcia; miejscu udostępnienia procedury oceny wniosku, możliwościach uczestnictwa w cyklu szkoleniowym.

Zakrojona na tak szeroką skalę kampania informacyjna pozwoli dotrzeć do wszystkich docelowych grup, którzy są jednocześnie potencjalnymi beneficjentami. Poza tym przekazywanie informacji do Powiatowych Urzędów Pracy oraz współpraca z nimi w tym zakresie pozwoli dotrzeć do grup defaworyzowanych pod kątem dostępu do rynku pracy. **To zadanie realizuje 3 cel szczegółowy.** Do tego celu zostaną wykorzystane następujące narzędzia:

- a) prowadzenie i aktualizowanie strony internetowej www.lgd.WzgorzaDalkowskie.pl;
- b) prowadzenie i aktualizowanie Fanpage na www.Facebook.com/WzgorzaDalkowskie;
- c) prowadzenie bieżącej informacji w biurze LGD (telefoniczna, mailowo, osobiście);
- d) przysyłanie informacji do Powiatowych Urzędów Pracy z prośbą o zamieszczenie informacji na ich stronie internetowej i tablicy ogłoszeń;
- e) przysyłanie informacji do Urzędów Gmin wchodzących w skład LSR z prośbą o zamieszczenie informacji na ich stronie internetowej i tablicy ogłoszeń;
- f) przysyłanie informacji do osób znajdujących się w bazie kontaktów LGD.

2) **Spotkania informacyjne** - organizacja otwartych i corocznych spotkań organizowanych na terenie każdej z gmin objętej Strategią pozwoli bezpośrednio dotrzeć do mieszkańców, zwłaszcza do tych, którzy z różnych przyczyn nie mogą dotrzeć do biura LGD bądź mają utrudniony dostęp do Internetu i portali społecznościowych oraz do reszty grup docelowych. Będzie to też okazja do spotkania z osobami, które są zagrożone wykluczeniem społecznym oraz grupami defaworyzowanymi pod kątem dostępu do rynku pracy, w większości przypadków nie będą one zainteresowane uzyskaniem wsparcia, ale będą chciały wiedzieć jakie operacje są do nich kierowane i jak to wpłynie na poprawę ich życia. To działanie realizuje 2 i 3 cel szczegółowy. Do tego celu posłużą takie narzędzia jak: organizacja otwartych i corocznych spotkań.

3) **Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów** – dla podmiotów zajmujących się działalnością gospodarczą bądź chcących ją założyć cykl szkoleniowy będzie prowadzony przez zewnętrznych ekspertów bądź pracowników biura. Na cykl szkoleniowy składa się uczestnictwo w szkoleniu i/lub indywidualne spotkania z doradcą. Oczywiście ilość spotkań z ekspertem będzie uzależniona od rodzaju złożonego wniosku i potrzeb Beneficjenta związanych z przygotowaniem się do jego złożenia. Natomiast dla osób zainteresowanych składaniem wniosków w ramach Projektów Grantowych oraz dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego zainteresowanych złożeniem wniosku w ramach operacji na rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej i kulturalnej oraz budowa lub przebudowa dróg gminnych lub powiatowych szkolenia i doradztwo będą prowadzone przez pracowników biura LGD odpowiedzialnych za te zadania. Po zakończonym cyklu szkoleniowym uczestnicy zostaną poproszeni o wypełnienie anonimowej ankiety monitorującej, która będzie oceniała poziom zadowolenia i jakość przeprowadzonych szkoleń i udzielonego doradztwa. Ponadto będzie można wnieść na niej indywidualne uwagi, co na bieżąco pozwoli nadzorować przebieg cyklu szkoleniowego i będzie stanowiła jednocześnie przesłanki do wprowadzenia ewentualnych korekt. Narzędzie to będzie po raz pierwszy wykorzystywane przez LGD w jej bieżącej pracy, z jednej strony zapewni stałą jakość oferowanych usług szkoleniowo-doradczych, z drugiej zaś będzie podstawą do oceny pracownika biura LGD odpowiedzialnego za te kwestie. Narzędzie to nie było wcześniej stosowane przez LGD, a jego wprowadzenie pozwoli części osób z grupy docelowej na posiadanie realnego wpływu na proces przygotowania ich o aplikowanie o środki unijne. **To działanie realizuje 1, 2 i 3 cel szczegółowy.** Do tego celu posłużą następujące narzędzia:

- a) szkolenie;
- b) indywidualne doradztwo;
- c) ankieta monitorująca.

4) **Realizacja badań monitorujących** – narzędzie będzie wykorzystane do badania dotychczasowej działalności LGD i realizacji LSR. Uzyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane np. do aktualizacji LSR, Kryteriów Wyboru, procedur czy też zmiany sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. Ankieta będzie rozpowszechniana podczas bezpośrednich spotkań oraz zostanie zamieszczona na stronie internetowej LGD z możliwością złożenia ewentualnych uwag w dowolnym momencie. Uwagi otrzymane za pomocą ankiet będą

przedstawiane na najbliższym Walnym Zgromadzeniu Członków Stowarzyszenia. To działanie realizuje 2 cel szczegółowy. Do tego celu zostanie wykorzystane następujące narzędzie:

- a) ankieta monitorująca.

Każde z wymienionych działań komunikacyjnych realizuje poszczególne cele szczegółowe i tym samym wykorzystanie wszystkich wymienionych elementów przyczyni się do osiągnięcia celu ogólnego. Mieszkańcy zostaną poinformowani o możliwościach jakie daje Lokalna Grupa Działania, w tym EFRROW wdrażany poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Dodatkowo zwiększy się poziom wiedzy i świadomości mieszkańców o możliwościach jakie zostały im stworzone. W konsekwencji zwiększy się pozytywny wizerunek LGD, jej rozpoznawalność oraz efekty końcowe docenione przez mieszkańców.

9.2. Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych.

W procesie komunikacji wyróżnić należy podstawowe grupy odbiorców:

- a) mieszkańcy;
- b) osoby fizyczne;
- c) organizacje pozarządowe;
- d) przedsiębiorcy;
- e) jednostki samorządu terytorialnego;
- f) grupy defaworyzowane tj. osoby młode do 35 roku życia, osoby po 50 roku życia oraz osoby bezrobotne, w tym długotrwale bezrobotne.

Opis działań aktywizujących dla poszczególnych grup odbiorców został zawarty w *Rozdziale III*.

9.3. Planowane efekty działań komunikacyjnych

W wyniku realizacji poszczególnych działań komunikacyjnych nastąpi:

1. Wzrost wiedzy grup docelowych opisanych w LSR na temat możliwości uzyskania wsparcia oraz zakresu pomocy w przygotowaniu, realizacji oraz rozliczaniu projektów dofinansowanych w ramach LSR.
2. Wzrost świadomości i wiedzy grup docelowych opisanych w LSR na temat korzyści płynących z uzyskanego wsparcia w ramach środków unijnych.
3. Wzrost rozpoznawalności LGD jako podmiotu mającego realny wpływ na kształt i kierunek rozwoju społecznego regionu.
4. Wzrost zaangażowania społecznego w realizację LSR.

ROZDZIAŁ X. Zintegrowanie

10.1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw

W ramach procesu tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskich zbadano jej spójność z regionalnymi strategiami, a mianowicie:

- 1) Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020;
- 2) Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020;
- 3) Programem Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020;
- 4) Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego;
- 5) Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020;
- 6) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014-2020;
- 7) Strategią Rozwoju Kraju 2020.

Zgodność dokumentów strategicznych z celami LSR

Tabela nr 24. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami- opracowanie własne LGD)

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020		
Lp.	Cele strategiczne	Cele operacyjne
1.	Zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu	Udoskonalenie i rozbudowa infrastruktury społecznej - w szczególności w sferach edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i pomocy społecznej
		Wspomaganie procesów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich
		Podejmowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich
2.	Efektywne, prorozwojowe wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego	Wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki
		Promocja walorów turystycznych i stworzenie systemu informacji turystycznej
Spójny cel z LSR: Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.		
Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020		
Lp.	Oś Priorytetowa	Cele szczegółowe
1.	Regionalny Rynek Pracy	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, osób w wieku 50+, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach
		Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy
2.	Równowaga społeczna	Wzrost gotowości do zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
		Zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
3.	Infrastruktura społeczna	Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem na obszarach marginalizowanych
Spójne cele z LSR: Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r. Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23)r.		
Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020		
Lp.	Cele operacyjne	
1.	Rozwój infrastruktury turystycznej	
2.	Rozwój wiodących form turystyki	
Spójny cel z LSR: Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.		
Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego		
Lp.	Cele główne	Cele strategiczne
1.	Wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży	Zwiększanie dostępu do różnych form edukacji, dóbr kultury, kultury fizycznej
2.	Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka oraz ich integracja ze społeczeństwem
3.	Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	Rozwijanie współpracy z podmiotami III sektora
		Promowanie aktywności obywatelskiej
Spójne cele z LSR: Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.		

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020		
Lp.	Cele strategiczne	
1.	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP	
2.	Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników	
3.	Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia	
Spójne cele z LSR: Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23) r.		
Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020		
Lp.	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe
1.	Infrastruktura spójności społecznej	Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym
2.	Rynek pracy	Poprawa szans na zatrudnienie osób, które znajdują się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (50+, kobiety, osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach)
		Tworzenie nowych i trwałych miejsc pracy
		Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorców sektora MŚP
3.	Włączenie społeczne	Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym poprzez poprawę i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia oraz zatrudnienia
Spójne cele z LSR:		
Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.		
Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23)r.		
Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.		
Strategia Rozwoju Kraju 2020		
Lp.	Obszar strategiczny	Cele
1.	Sprawne i efektywne państwo	Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela
2.	Konkurencyjna gospodarka	Wzrost wydajności gospodarki
		Rozwój kapitału ludzkiego
3.	Spójność społeczna i terytorialna	Integracja społeczna
		Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
		Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
Spójne cele z LSR:		
Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.		
Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.		

Cele, przedsięwzięcia i działania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie są również spójne ze strategiami 12 z 13 gmin z terenu LGD, w Gminie Niegosławice aktualnie trwa praca nad przygotowaniem dokumentu, jednak pracownicy gminy Niegosławice, brali czynny udział w konsultacjach społecznych nad przygotowaniem LSR:

- 1) Strategia rozwoju Gminy Brzeźnica 2015 – 2022,

- 2) Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Bytom Odrzański na lata 2015 – 2022;
- 3) Strategia rozwoju Gminy Gaworzyce 2015 – 2022;
- 4) Strategia Rozwoju Gminy Grębocice na lata 2015-2020;
- 5) Strategia Rozwoju Gminy Jerzmanowa na lata 2015-2025;
- 6) Strategia Rozwoju Gminy Koźuchów na lata 2012-2022;
- 7) Strategia rozwoju Gminy Nowe Miasteczko 2015 – 2022;
- 8) Strategia Rozwoju Gminy Otyń na lata 2014-2020;
- 9) Strategia Rozwoju Zrównoważonego Gminy Polkowice na lata 2015-2020;
- 10) Strategia Rozwoju Gminy Radwanice na lata 2015 – 2023;
- 11) Strategia rozwoju Gminy Szprotawa 2015-2023;
- 12) Strategia Gminy Żukowice 2015 – 2022.

10.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

W ramach LSR uwzględniono zintegrowane podejście uwzględniające udział w realizacji poszczególnych przedsięwzięć sektorów, poczynawszy od osób fizycznych, a skończywszy na samorządach, organizacjach pozarządowych, lokalnych przedsiębiorcach, w tym również zasobów lokalnych. Strategia wykorzystuje zasoby lokalne (historycznych, kulturowych, przyrodniczych, społecznych i gospodarczych) oraz wpłynie pozytywnie na osiągnięcie zaplanowanych celów. Realizacja założonych w LSR przedsięwzięć przyczyni do złagodzenia zdefiniowanych w diagnozie problemów, a także dzięki podjęciu szeregu działań w obszarach wymagających interwencji LGD zostanie zwiększony dostęp do zatrudnienia osób z grup defaworyzowanych. Wysoki poziom bezrobocia oraz wysoki odsetek migracji osób do 35 roku życia na obszarach wiejskich wskazuje na potrzebę wsparcia działań ułatwiających mieszkańcom znalezienie pracy, a więc wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy. Ze względu na różnice w dostępności i jakości usług publicznych pomiędzy miastem a wsią, niezbędne jest podjęcie działań na rzecz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług publicznych, w szczególności w zakresie poprawy przestrzeni publicznej, tworzenia miejsc integracji i aktywizacji społecznej dla osób 50+, dostępności do usług kulturalnych oraz społecznych, a także budowy lub przebudowy dróg lokalnych.

Wykorzystanie różnych zasobów lokalnych:

- 1) na bazie zasobów przyrodniczych, historycznych i kulturowych zostały przygotowane działania dotyczące rozwoju infrastruktury i bazy turystycznej, w tym działania promujące odziedziczony potencjał;
- 2) produkty lokalne, w tym kulinarne, rzemiosło, rękodzieło oraz turystyka będą ważnym elementem rozwoju pozarolniczych miejsc pracy w tym bazą do rozwoju działalności gospodarczej na obszarze Wzgórz Dalkowskich.

Wykorzystanie związków pomiędzy podmiotami różnych sektorów:

Planowane w Strategii przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z różnych sektorów, w tym również w oparciu o formalne partnerstwa wielosektorowe zarówno na etapie planowania jak i etapie ich wdrażania.

Wykorzystanie zasobów lokalnych będzie się odbywało za pomocą różnych metod:

- działania aktywizacyjne prowadzone przez LGD;
- przez Beneficjentów w ramach realizacji operacji wybranych do dofinansowania;
- realizację programów organizacji partnerskiej ściśle współpracującej z LGD Stowarzyszeniem Wzgórz Dalkowskie tj. Fundacji „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich”, a wpływających na realizację LSR.

Tabela nr 25. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami strategiami gmin wchodzących w skład LGD- opracowanie własne LGD).

GMINA	Brzeźnica	Bytom Odrzański	Gaworzyce	Grębocice	Jerzmanowa	Kozuchów	Niegostawice	Nowe Miasteczko	Otyń	Polkowice	Radwanice	Szprotawa	Żukowice
Cel główny: Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.													
Cele szczegółowe:													
Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.				X	X					X	X		

ROZDZIAŁ XI. Monitoring i ewaluacja

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala on na określenie, czy LSR jest wdrażana prawidłowo, a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami i czy sposób funkcjonowania Stowarzyszenia przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań. Monitorowanie służy dostarczeniu informacji, na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów i osiąganiu celów. Dzięki temu LGD dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR. Aspekty działań LGD podlegające monitorowaniu znajdują się w **załączniku nr 2** do LSR.

Monitoring – sposoby gromadzenia danych:

- 1) analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze;
- 2) analiza sprawozdań z ankietyzacji beneficjentów realizujących operacje;
- 3) analiza sprawozdań z ankietyzacji mieszkańców;
- 4) gromadzenie danych do wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania oraz danych z GUS;
- 5) dokumentacja dotycząca posiedzeń Rady i wyboru operacji;
- 6) gromadzenie danych dotyczących wydatkowanie środków na koszty bieżące i aktywizację, projekty współpracy oraz wdrażanie LSR uzyskanych od podmiotów wdrażających;

Sposoby zbierania i dokumentowania danych:

- 1) listy obecności;
- 2) badania ewaluacyjne;
- 3) ankiety monitorujące;
- 4) wywiady indywidualne;
- 5) oświadczenia beneficjentów;
- 6) sprawozdania;
- 7) wnioski na operacje;
- 8) wnioski o płatność.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD i Biuro LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGD.

Ewaluacja

W ramach ewaluacji dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń. Ewaluacja będzie realizowana:

- **on-going:** ewaluacja w zakresie bieżącej analizy procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, przeprowadzona cyklicznie - raz do roku w formule wewnętrznej bądź hybrydowej, a jej dominującym elementem będzie co najmniej 5 godzinny warsztat refleksyjny na temat realizacji LSR i o działaniach LGD w minionym roku.
- **ex post:** dotyczy oceny działań w minionym okresie z perspektywy ich realizacji, odnosi się do lat 2016-2022. Dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować osiągnięcia wskaźników, celów i przedsięwzięć opisanych we wcześniejszych rozdziałach; przeprowadzona zostanie przez zespół zewnętrznych ekspertów jednorazowo w okresie 2020-2022;

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada biuro LGD. Zarząd sporządzi przed każdym Walnym Zgromadzeniem Członków, sprawozdanie za miniony rok, które powinno zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji z wdrażania LSR oraz działań dotyczących kosztów bieżących i aktywizacji oraz projektów współpracy wraz z informacją o efektach i finansach,
- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami,

- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji otrzymanych w wyniku zebranych ankiet monitorujących w ramach realizacji Planu Komunikacyjnego,
- wnioski Rady dotyczące uwag na temat Lokalnych Kryteriów Wyboru.

Sprawozdanie będzie podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. **Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSR-u, Kryteriów Wyboru Operacji, procedur oraz sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biur.** Tabela zawierająca informacje na temat planowanego zakresu realizacji działań ewaluacyjnych, osób lub organów odpowiedzialnych na prowadzenie ewaluacji, sposobów wykonywania badań ewaluacyjnych, czas ich trwania oraz propozycję oceny poszczególnych elementów stanowi **załącznik nr 2** do LSR.

ROZDZIAŁ XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Stowarzyszenie LGD Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie przeprowadziło analizę LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W przypadku podejmowania działań związanych z zajęciem terenu na potrzeby realizacji wymienionych w Strategii priorytetów, na Wykonawcy będzie ciążył obowiązek przeprowadzenia osobnej procedury oceny oddziaływania na środowisko, w wyniku której zostaną określone i podjęte kroki mające na celu odpowiednie zabezpieczenie stanowisk roślin lub zwierząt chronionych, w tym gatunków i siedlisk wymienionych w załącznikach do dyrektyw unijnych. Zaznaczyć jednak należy, że w wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych, w tym z jednostkami samorządu terytorialnego żaden z podmiotów wchodzących w skład LGD, nie zaplanowała działań ingerujących czy oddziaływujących na środowisko.

PROCEDURA AKTUALIZACJI

Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

Proces aktualizowania LSR będzie uwzględniał udział społeczności lokalnej i będzie prowadzony w następujący sposób:

Przebieg procedury

1. Możliwość składania uwag, wniosków i propozycji zmian mają wszyscy członkowie LGD oraz mieszkańcy obszaru objętego działaniem LGD.
2. Członkowie LGD i mieszkańcy swoje uwagi, wnioski czy propozycje zmian składają w formie pisemnej poprzez wypełnienie przygotowanej do tego celu ankiety badającej poziom satysfakcji i dostarczenie jej do siedziby LGD (osobiście, listownie, faxem, mailem itp.).
3. Ankieta będzie rozpowszechniana podczas bezpośrednich spotkań oraz zostanie zamieszczona na stronie internetowej LGD z możliwością złożenia ewentualnych uwag, wniosków czy propozycji zmian.
4. Ankiety można składać w dowolnym terminie.
5. Uwagi otrzymane za pomocą ankiet będą analizowane w biurze LGD przez pracowników biura i Zarządu.
6. Zarząd, który może skorzystać z pomocy ekspertów, przeprowadzić odpowiednie badania lub analizy, skorzystać z wyników monitorowania i ewaluacji.
7. Przygotowane zestawienie uwag, wniosków i propozycji zmian będzie przedstawiane przez Zarząd na najbliższym Walnym Zgromadzeniu Członków Stowarzyszenia.
8. Aktualizacja nie będzie realizowana częściej niż raz do roku, przy czym ostatnia powinna się odbyć w roku 2021.
9. Walne Zebranie będzie odpowiadać za przyjęcie zaktualizowanego dokumentu w drodze uchwały;
10. Za wykonanie uchwały dotyczącej przyjęcia zmienionej Strategii Rozwoju Lokalnego odpowiadać będzie Zarząd.
11. Zaktualizowany dokument zostanie umieszczony na stronach internetowych LGD.
12. Proces aktualizacji jest zgodny ze statutem LGD, regulaminem Walnego Zgromadzenia, Rady, Zarządu.

Monitorowaniu będą podlegać następujące aspekty działań LGD:

Tabela nr 26. Opis sposobów monitorowania stopnia realizacji LSR - opracowanie własne LGD)

Zakres badania	Wykonawca	Sposób wykonania badania	Czas badania	Ocena
Elementy podlegające monitorowaniu				
Działalność biura i pracowników LGD oraz Zarządu	Zarząd LGD (ocena własna)	Badanie poziomu satysfakcji	- Czas pomiaru: Na bieżąco - co rok; - Okres objęty pomiarem - Poprzedni rok.	Ocena pracy pracowników, sposobu przekazywania istotnych informacji, jakości świadczonego doradztwa
Wskaźniki realizacji LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Sprawozdania z realizacji operacji, rejestr danych LGD		Stopień realizacji wskaźników określonych w LSR
Eksperci prowadzący szkolenia i udzielający doradztwa;	Biuro LGD (ocena własna)	Ankiety monitorujące otrzymane od osób uczestniczących w szkoleniu i korzystających z doradztwa		Ocena jakości świadczonych usług szkoleniowo-doradczych
Budżet	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr danych LGD		Stopień wykorzystania budżetu
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr ogłoszonych konkursów		Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena zainteresowania konkursami
Zainteresowanie stroną internetową LGD	Biuro LGD (ocena własna)	Liczba osób odwiedzających stronę – dane od administratora www		Skuteczność przekazywania/uzyskiwania informacji na temat działalności LGD

Ewaluacji będą podlegać następujące aspekty działań LGD:

Tabela nr 27. Opis sposobów ewaluacji funkcjonowania biura oraz stopnia realizacji LSR - opracowanie własne LGD.

Własne LGD:				
Zakres badania	Wykonawca	Sposób wykonania badania	Czas badania	Ocena
Ewaluacja funkcjonowania LGD				
Bieżąca działalność biura LGD	Zarząd LGD (ocena własna)	- Ankiety monitorujące otrzymane od osób uczestniczących w szkoleniu i korzystających z doradztwa; - ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji - spotkanie bezpośrednie;	- Czas pomiaru: I półrocze roku następującego po roku ocenianym; - Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	Ocena jakości świadczonego doradztwa, , zbieranie opinii (uwag, problemów, wniosków) o odbiorze realizacji LSR;
Działalność organów LGD		- opinia Zarządu, - ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji		Ocena funkcjonowania (uczestnictwo w szkoleniach i posiedzeniach organu, przestrzeganie regulaminów, stosowanie procedur)
Realizacja Planu Komunikacyjnego i aktywizacja społeczności lokalnej		Ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji		Ocena skuteczności prowadzonych działań komunikacyjnych i animacyjnych
Ewaluacja wdrażania LSR				
Ocena realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność	- Zewnętrzni eksperci (ocena zewnętrzna);	Badanie przeprowadzone przez zewnętrzny zespół ekspertów	2020-2022	Ocena wpływu na główne cele LSR, ocena wpływu na kapitał społeczny, przedsiębiorczość, turystyka i dziedzictwo kulturowe, grupy defaworyzowane, innowacyjność, projekty współpracy, ocena funkcjonowania LGD, ocena procesu wdrażania, wartość dodana podejścia LEADER
Cele i wskaźniki określone w LSR	- Zewnętrzni eksperci (ocena zewnętrzna)	- rejestr danych LGD; - sprawozdania	- Czas pomiaru: I półrocze roku następującego po	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach

	- Zarząd (ocena własna)	z realizacji operacji; - ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji	roku ocenianym; - Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	LSR. Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów
Procedury związane z wyborem operacji	Zarząd LGD (ocena własna)	Ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji		Ocena jakości stosowanych procedur
Lokalne Kryteria Wyboru	Zarząd LGD (ocena własna)	Ankiety otrzymane w ramach badania poziomu satysfakcji		Ocena jakości stosowanych Lokalnych Kryteriów Wyboru
Budżet	Zarząd LGD (ocena własna)	Rejestr danych LGD		Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z budżetu na poszczególne działania
Harmonogram rzeczowo- finansowy	Zarząd LGD (ocena własna);	Rejestr danych LGD		Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR

Cel ogólny	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			Razem 2016-2024		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN-EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN-EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN-EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN-EURO		
Cel szczegółowy 1													PRO W/ RPO	
Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.														
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba miejsc zagospodarowanych przestrzeni publicznej	2 szt	100	119.408,83 euro	6 szt	100	133.969,43 euro	3 szt.	100	155.260,00 euro	11 sztuk	408 638,26 euro	PROW	Konkursy
		-	-	-	5 szt	100	62.500,00 euro	-	-	-	5 sztuk	62.500,00 euro		Projekty grantowe
	Liczba przebudowanych, wyposażonych centrów aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi	5 szt	63 50	257.387,60 euro	5 szt	100	185.000,75 euro	2szt.	100	180.000,00 euro	12 szt	622 388,35 euro	PROW	Konkursy
		-	-	-----	-	0	0	-	-	-	0	0		Projekty grantowe
	Liczba miejsc spotkań, rekreacji i integracji dla	2 szt	33	34.533,08 euro	4 Szt	100	134.636,30 euro	3szt.	100	320.000,00 euro	9 szt	489 169,38 euro	PROW	Konkursy

	mieszkańców i grup defaworyzowanych	3 szt	38	33.493,20 euro	5 szt.	100	64.006,80 euro				8 szt	97.500,00		Projekty grantowe
	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg lokalnych	1,32 km	100	66.339,04 euro	-	-	-	-	-	-	1, 32 km	66.339,04 euro	PROW	Konkursy
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	-	-		2 szt	100	21.774,07 euro	-	-	-	2 szt	21.774,07 euro	PROW	Projekty grantowe
	Liczba miejsc i ścieżek do edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i prezentacji dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich	-	-	-	2 1 szt	50	21.058,77 euro	1 szt.	100	25.243,84 euro	2 szt	46 302,61 euro	PROW	Konkursy
		2 szt	100	16.319,87 euro	-	-	-	-	-	-	2 szt	16.319,87 euro		Projekty grantowe
	Liczba projektów współpracy	2 liczba	100	130.625,00	1 liczba	100	130.625,00 euro	-	-	-	3 liczba	261.250,00 euro	PROW	Projekt współpracy
Razem Cel szczegółowy 1		Konkursy		477.668,55 euro	Konkursy		474 665,25 euro	Konkursy		680.503,84 euro	Konkursy	1.632.837,64 euro		
		Projekty Grantowe		49.813,07 euro	Projekty Grantowe		148 280,87 euro	Projekty Grantowe		0	Projekty Grantowe	198 093,94 euro		
		Projekt współpracy		130.625,00 euro	Projekt współpracy		130.625,00 euro	Projekt współpracy		0	Projekt współpracy	261.250,00 euro		
		Cel szczegółowy nr 1 dla działania 19.2 Cel szczegółowy nr 1		527.481,62 euro 658.106,62 euro			622 946,12 euro 943.415,40 euro			680.503,84 euro 407.828,00 euro		1 830 931,58 euro 2 009 350,02 euro		

Cel szczegółowy 2 Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r													PROW / RPO	
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba wydarzeń kulturowo – integracyjnych aktywizujących społeczność lokalną	3 szt	43	2087,50 euro	4 szt	100	5.662,50 euro	-	-	-	7 szt	7.750,00 euro	PROW	Aktywizacja
		9 szt	70	24.768,32 euro	4 szt	100	25.231,68 euro	-	-	-	13 szt	50.000,00 euro		Projekty grantowe
	Liczba akcji, kampanii oraz działań edukacyjnych dotyczących przyrody i klimatu	-	-	-	1 liczba	100	2.500,00 euro	-	-	-	1 liczba	2.500,00 euro	PROW	Aktywizacja
	Liczba warsztatów, szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	6 liczba	60	4.500,00 euro	4 liczba	100	3000,00 euro	-	-	-	10 liczba	7.500,00 euro	PROW	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba spotkań informacyjnych	25 szt	50	1.875,00 euro	15 szt	80	1.125,00 euro	10 szt	100	750,00 euro	50 szt	3.750,00 euro	PROW	Aktywizacja
	Liczba artykułów na stronie internetowej	12 szt	38	750,00 euro	16 szt	88	1000,00 euro	4 szt	100	250,00 euro	32 szt	2000,00 euro	PROW	Aktywizacja
	Liczba informacji na Fanpage	25 liczba	50	0	15 liczba	80	0	10 liczba	100	0	50 liczba	0	PROW	Aktywizacja
	Liczba informacji na tablicy informacyjnej	6 liczba	50	0	4 liczba	83	0	2 liczba	100	0	12 liczba	0	PROW	Aktywizacja
	Liczba badań monitorujących LSR	1 liczba	25	0	2 liczba	75	0	1 liczba	100	0	4 liczba	0	PROW	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba materiałów promocyjno – informacyjnych	1 000 liczba	50	7.575,00 euro	1 000 liczba	100	5000,00 euro	-	-	-	2 000 liczba	12.575,00 euro	PROW	Aktywizacja

	Liczba wyjazdów na targi, jarmarki i wystawy promujące region i zasoby obszaru Wzgórz Dalkowskich	6 szt	60	4500,00 euro	4 szt	100	3000,00 euro	-	-	-	10 sztuk	7500,00 euro	PROW	Aktywizacja
Razem konkursy				0			0			0		0		
Razem granty				24.768,32 euro			25.231,68 euro			0		50.000,00 euro		
Razem aktywizacja				21.287,50 euro			21.287,50 euro			1000,00 euro		43.575,00 euro		
Razem projekty współpracy				0			0			0		0		
Razem Cel szczegółowy 2 dla działania 19.2 Razem Cel szczegółowy 2				24.768,32 euro			25.231,68 euro			0		50.000,00		
Razem cel szczegółowy 1 i 2 dla działania 19.2 Razem cel szczegółowy 1 i 2 + aktywizacja				552.249,94 euro (573.537,44 euro			648 177,80 euro 669 465,30 euro			680.503,84 euro 681 503,84 euro		1 880 931,58 euro 1 924 506,58 euro		
Cel szczegółowy nr 3 Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23) r.													PROW / RPO	
Przedsięwzięcie 1.3.1	Liczba zrealizowanych operacji polegającej na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	11 szt	62	234.095,25 euro	7 szt	100	176.214,32 euro	12 szt.	325.000,00 euro	325.000,00 euro	30 sztuk	735 309,57 euro	PROW	Konkursy

Przedsięwzięcie 1.3.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa	9 szt	75	326.436,37 euro	3 szt	100	343.822,48 euro	-	-	-	12 sztuk	670 258,85 euro	PROW	Konkursy
	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	6 liczba	60	0	4 liczba	100	0	-	-	-	10 liczba	0	PROW	Aktywizacja
Razem Cel szczegółowy 3 dla działania 19.2.				560 531,62 euro			520 036,80 euro			325.000,00 euro		1 405 568,42 euro		
Razem cel ogólny (cel szczegółowy 1, 2, 3) dla działania 19.2.				1 112 781,56 euro			1 168 214,60 euro			1 005 503,84 euro		3 286 500 euro		
Razem AKTYWIZACJA				21.287,50 euro			21.287,50 euro			1000,00 euro		43.575,00 euro		
Razem PROJEKTY WSPÓŁPRACY				130.625,00 euro			0 130.625,00 euro			0		261.250,00 euro		
Razem LSR				1 264 694,06 euro			1 320 127,10			1 006 503,84 euro		3 591 325 euro		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW														% budżetu poddziałania Realizacja LSR
												1 405 568,42 euro	42,77	

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (w PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. B rozporządzenia nr 1303/2013)	3.286.500 euro	-	-	-	EFRROW	3.286.500 euro
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	52.250,00 euro	-	-	-	EFRROW	52.500,00 euro
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	619.180,00 euro	-	-	-	EFRROW	619.180,00 euro
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	43.575,00 euro	-	-	-	EFRROW	43.575,00 euro
Razem	4.001.505 euro	-	-	-	EFRROW	4.001.505 euro

	Wkład EFROW	Budżet Państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	Razem
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 405 568,42 euro	0,00		1 405 568,42 euro
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1.233.615,57 euro		647.316,01 euro	1 880 931,58 euro
Razem	2 639 183,99 euro	0,00	647.316,01 euro	3.286.500,00 euro

1. Prezentacja głównych celów i przesłanek leżących u podstaw jego opracowania

Celem głównym działań komunikacyjnych jest wsparcie realizacji celów określonych w LSR przez zachęcenie potencjalnych beneficjentów oraz mieszkańców obszaru LGD do korzystania z Funduszy Europejskich, a w szczególności z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Działania informujące będą zrealizowane dzięki dostarczeniu mieszkańcom informacji niezbędnych w procesie ubiegania się o środki unijne, motywowanie projektodawców i edukowanie ich w obszarze właściwej realizacji projektów oraz upowszechnianie efektów wykorzystania Funduszy Europejskich na obszarze LGD. Szczęólnego znaczenia nabiera jednak konieczność upowszechniania działań dofinansowanych przez LGD ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i możliwości jakie grupa ta wnosi w rozwój poziomu życia mieszkańców zamieszkujących obszary wiejskie. Rozpoznawalność LGD jako podmiotu, dzięki któremu zrealizowano wiele inwestycji jest znikoma. Dlatego też planowane działania mają na celu nie tylko wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, ale dodatkowo wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania oraz jej rozpoznawalność. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach.

Cel ogólny działań informujących o LSR będzie realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) zwiększenie wiedzy beneficjentów o możliwości pozyskiwania środków w ramach LSR,
- 2) zwiększenie wiedzy beneficjentów o możliwości uzyskania wsparcia i pomocy w przygotowaniu, realizacji oraz rozliczaniu projektów dofinansowanych w ramach LSR,
- 3) budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o już zrealizowanych w ramach Strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- 4) zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej oraz z możliwości jakie wnosi LGD, dzięki napływowi Funduszy Europejskich w tym EFRROW,
- 5) wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako obszaru efektywnie wykorzystującego szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej.

2. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Działania komunikacyjne składać się będą z dwóch typów działań realizowanych równolegle polegających na:

- 1) informowaniu ogółu społeczeństwa, potencjalnych Beneficjentów i uczestników projektów o możliwości jakie wnosi EFRROW,
- 2) promowaniu Funduszy Europejskich w tym EFRROW jako marki wśród mieszkańców LGD, ze szczególnym uwzględnieniem promocji dotychczasowych efektów realizowanych inwestycji, w tym źródle ich dofinansowania.

Działania te prowadzone będą wśród wszystkich grup docelowych określonych w PROW 2014-2020 z terenu LGD poprzez:

- 1) Organizację cyklicznych, corocznych spotkań informacyjnych organizowanych na terenie każdej z gmin objętej strategią,
- 2) Prowadzenie i aktualizowanie strony internetowej www.lgd.wzgorzadalkowskie.pl,
- 3) Prowadzenie i aktualizowanie Fanpage na www.Facebook.com/wzgorzadalkowskie,
- 4) Organizację szkoleń dla potencjalnych beneficjentów,
- 5) Prowadzenie tablicy informacyjnej przed siedzibą biura LGD,
- 6) Realizacja badań monitorujących (ankieta monitorująca).

W ten sposób osiągnięte zostaną wszystkie stawiane sobie cele. Mieszkańcy zostaną poinformowani o możliwościach jakie daje Lokalna Grupa Działania, w tym EFRROW wdrażany poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Dodatkowo zwiększy się poziom wiedzy i świadomości mieszkańców o możliwościach jakie zostały im stworzone. W konsekwencji zwiększy się pozytywny wizerunek LGD, jej rozpoznawalność oraz efekty końcowe docenione przez mieszkańców.

Termin		Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Środki przekazu	Nazwa wskaźnika	War- tość	Planowa- ne koszty
Rok / Poł.		Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Spotkania informacyjne zorganizowane na terenie każdej z gmin objętych LSR	• mieszkańcy, • osoby fizyczne, • organizacje pozarządowe, • przedsiębiorcy, • jednostki samorządu terytorialnego, • grupy defaworyzowane pod kątem dostępu do rynku pracy.	Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	13	0,00
2016	I	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	4	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	13	0,00
					Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	2	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów.	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00

2017	I	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00
	I	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	20	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	13	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00

2018	I	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	20	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	6	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	10	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	2	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	4	0,00
					Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	4	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	4	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00

2019	I	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	20	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	4	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	2	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
					Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00

2020	I	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	20	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	0	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	0	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	0	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	0	0,00
					Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	0	0,00
	II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	0	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	0	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	0	0,00

2021	I/II	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	0	0,00
	I/II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	8	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	8	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	2	0,00
	I/II	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	4	0,00
	I/II	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	2	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	8	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	5	0,00
					Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	2	0,00

2022	II	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.	Realizacja badań monitorujących		Ankieta monitorująca	Liczba rozpowszechnionych ankiet	20	0,00
	I	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach ogłoszonych naborów, puli środków przeznaczonych na dofinansowanie operacji oraz dokumentach niezbędnych w procesie aplikowania	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00
	I	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o trybie oraz procedurze naboru wniosków, w tym o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD	Organizacja szkoleń dla potencjalnych beneficjentów		Spotkania informacyjne	Liczba spotkań informacyjnych	2	0,00
					Szkolenia	Liczba zorganizowanych szkoleń	2	0,00
	I	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o wynikach przeprowadzonych naborów	Zamieszczanie artykułów na stronie internetowej LGD		Strona internetowa	Liczba zamieszczanych artykułów na stronie internetowej LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na fanpage LGD		Fanpage	Liczba zamieszczonych informacji na fanpage LGD	3	0,00
			Zamieszczanie informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD		Tablica ogłoszeń	Liczba zamieszczonych informacji na tablicy ogłoszeń	1	0,00

3. Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych.

W procesie komunikacji wyróżnić należy 3 podstawowe grupy odbiorców:

- 1) Beneficjentów (projektodawców),
- 2) potencjalnych beneficjentów LSR,
- 3) ogół społeczeństwa.

Beneficjenci (projektodawcy)

Beneficjenci (projektodawcy) – ta grupa podmiotów, którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków Funduszy Europejskich. Działania komunikacyjne koncentrować się będą nad prawidłowym sposobem realizacji dofinansowanych projektów oraz ich rozliczeniu, w tym obowiązkach wynikających z umowy o dofinansowanie szczególnie w zakresie informowania mieszkańców o źródle dofinansowania działań.

Potencjalni Beneficjenci LSR

Potencjalni Beneficjenci (potencjalni projektodawcy) – to do nich kierowane będą główne działania komunikacyjne. Informacja kierowana do tych grup będzie miała przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków. Wskazywać będzie również na możliwości jakie wnosi EFRROW. Dodatkowo działania komunikacyjne skoncentrują się na przekazanie trybu, procedur i warunków koniecznych związanych z możliwościami pozyskania środków na realizację LSR, w tym roli biura oraz pozostałych możliwości wsparcia w tym procesie. Opinia tej grupy na temat LSR będzie się kształtowała m.in. na podstawie kontaktów z pracownikami biura oraz zatrudnionymi na potrzeby szkoleń ekspertów stanowiąc probierz skuteczności i przyjazności całego systemu informacji. Działania komunikacyjne kierowane będą głównie do:

- 1) jednostek samorządu terytorialnego, w tym jednostek organizacyjnych jst,
- 2) organizacji pozarządowych,
- 3) przedstawicieli grup nieformalnych,
- 4) przedsiębiorców (mikro i mali),
- 5) instytucji sportowych w tym klubów sportowych,
- 6) podmiotów turystycznych i rekreacyjnych,
- 7) placówek edukacyjnych; szkół i inne placówek,
- 8) kościołów i związków wyznaniowych,
- 9) państwowych gospodarstw leśnych, lasów państwowych, itp.,
- 10) spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych,
- 11) zakładów opieki zdrowotnej, domów i zakładów opieki społecznej,
- 12) jednostek otoczenia biznesu (organizacje zrzeszające przedsiębiorców, agencje rozwoju regionalnego, izby gospodarcze, przemysłowo – handlowe, jednostki sektora bankowego, fundusze poręczeń kredytowych i pożyczkowych),
- 13) rolników i ich rodzin,
- 14) mieszkańców zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczej,
- 15) inne.

Ogół społeczeństwa

Ogół społeczeństwa – w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy Funduszy Europejskich. Wizerunek LSR w oczach społeczeństwa, wspierany przez pozytywny odbiór zrealizowanych inwestycji, decyduje o przychylnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół środków unijnych, polityki rozwojowej gmin, czy wreszcie samej Unii Europejskiej. W tym przypadku działania komunikacyjne adresowane będą również do:

- 1) partnerów społecznych i gospodarczych z obszaru LGD,
- 2) instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR,
- 3) decydentów i lokalnych liderów,
- 4) środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły i związki wyznaniowe, sportowcy, branża reklamowa itp.).

4. Opis zakładanych wskaźników realizacji działań komunikacyjnych oraz efektów działań komunikacyjnych

Wzrost rozpoznawalności LGD jako podmiotu mającego realny wpływ na kształt i kierunek rozwoju społecznego regionu.

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Okres realizacji LSR					2021	2022
		2016	2017	2018	2019	2020		
Liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych	53	26	13	4	4	0	4	2
Liczba zamieszczonych artykułów na stronie internetowej LGD	51	7	6	10	6	0	16	6
Liczba zamieszczonych informacji na Fanpage LGD	64	10	10	15	10	0	13	6
Liczba zorganizowanych szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	12	2	0	4	2	0	2	2
Liczba zamieszczonych informacji na tablicy informacyjnej w siedzibie biura LGD	13	2	2	3	2	0	2	2
Liczba rozpowszechnionych ankiet monitorujących	100	0	20	20	20	20	0	20

5. Analiza efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu

W celu określenia efektywności prowadzonych działań komunikacyjnych prowadzone będą przez biuro LGD zestawienia określające:

- 1) Liczbę odbiorców działań komunikacyjnych w stosunku do złożonych wniosków o dofinansowanie działań,
- 2) Liczbę osób korzystających z doradztwa w stosunku do liczby złożonych wniosków o dofinansowanie działań,
- 3) Liczbę złożonych wniosków do LGD w stosunku do liczby wniosków rekomendowanych do dofinansowania,
- 4) Liczbę wniosków rekomendowanych do dofinansowania w stosunku do podpisanych umów

Dzięki tym zestawieniom na bieżąco będzie można monitorować efektywność prowadzonych działań komunikacyjnych oraz reagować na pojawiające się problemy.

6. Opis sposobu wykorzystania w procesie realizacji LSR wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych

W celu zebrania wniosków i opinii z prowadzonych działań komunikacyjnych prowadzone będą przez pracowników biura LGD badania monitorujące prowadzone za pomocą anonimowych ankiet. W ten sposób mieszkańcy uczestniczący w działaniach komunikacyjnych będą mieli możliwość wyrażenia własnych wniosków co do ich treści, zakresu, przydatności, stopnia zrozumienia oraz sposobu przekazania. Będą również mieli okazję do zgłoszenia własnych wątpliwości, opinii lub propozycji do konkretnego działania komunikacyjnego.

Wyniki zbieranych przez pracowników biura LGD ankiet będą zestawiane oraz przekazywane raz do roku pod obrady Zarządu w celu wprowadzenia ewentualnych korekt. Jeżeli Zarząd LGD uzna za stosowne wprowadzenie zmian w procesie komunikacyjnym lub sposobie pracy poszczególnych organów LGD czy też biura prześle swoje wnioski pod głosowanie Rady Stowarzyszenia. Sam plan komunikacyjny oraz jego aktualizacje będą zamieszczone na stronie internetowej LGD.

7. Budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR

LGD zaplanowało do realizacji w planie komunikacyjnym takie działania, których wykonanie nie wymaga nakładów finansowych i będzie mieściło się w ramach kosztów bieżących i aktywizacji. tj. realizację spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych beneficjentów poprowadzą głównie pracownicy biura, a sale szkoleniowe będą nieodpłatnie udostępnione przez JST, natomiast materiały informacyjne i szkoleniowe przygotowują pracownicy biura w oparciu o zasoby biura LGD.